

Brondocument Economische visie

A. Economische analyse, kansen en bedreigingen

Oktober 2017

A. Economische analyse: ontwikkelingen, kansen en bedreigingen

In dit brondocument is een beeld geschetst van de economische ontwikkeling in de gemeente Gooise Meren en de regio Gooi en Vechtstreek. Tevens wordt in dit document een overzicht van de belangrijkste kansen en bedreigingen van/voor Gooise Meren gepresenteerd. Vervolgens wordt aangegeven op welke manier we met de keuze voor speerpunten en bijbehorende acties reageren op deze kansen en bedreigingen. Daarmee biedt de analyse een feitelijke onderbouwing van de speerpunten in de economische visie.

De opbouw van dit document is als volgt. We beginnen met een blik op de economische structuur van Gooise Meren. We constateren dat Gooise Meren een wooneconomie plus is, dat wil zeggen een gemeente met een sterk accent op goed wonen met de voorzieningen die daarbij horen en met daarnaast een veelheid van kleine ondernemingen en ook enkele grote. Deze ondernemingen bieden door hun aanwezigheid een bijdrage aan de welvaart in Gooise Meren. Vervolgens kijken we naar de randvoorwaarden rondom economische ontwikkeling: demografische ontwikkeling, bereikbaarheid en werklocaties. Dan staan we stil bij de (ontwikkeling van de) werkgelegenheid in de regio en Gooise Meren. Tenslotte staan we uitgebreid stil bij de kansrijke sectoren en ontwikkelingen die kunnen bijdragen aan de stimulering van economische ontwikkeling in Gooise Meren.

1. Economische structuur en economische ontwikkeling Gooise Meren en Regio Gooi en Vechtstreek

Wooneconomie plus: wonen en werken in een groene en monumentale omgeving: wooneconomie en meer...

'Wonen en werken in een groene en monumentale omgeving' zo luidt de missie en visie van Gooise Meren. 'Wonen' staat niet zonder reden als eerste genoemd. Gooise Meren geldt als een aantrekkelijke woongemeente voor mensen die in Amsterdam, Utrecht, Amersfoort of Almere werken. In de context van de Metropoolregio Amsterdam wordt de woonfunctie (en recreatiefunctie) van de Gooi en Vechtstreek benadrukt. De Gooi en Vechtstreek geldt als de groene oase binnen de Metropool waar de hoog opgeleide professional graag woont en recreëert. De economische structuur van Gooise Meren wordt door economen soms betiteld als een wooneconomie. Het werk in de regio staat voor een belangrijk deel ten dienste van het goed wonen. De goede voorzieningen en het groene karakter versterken daarbij de aantrekkelijkheid van het wonen. Denk hierbij aan een goed winkelasortiment, een rijk aanbod aan cultuur, recreatieve mogelijkheden, maar ook goede zorg, onderwijs en kinderopvang. De bereikbaarheid van steden met veel werk is vanzelfsprekend een reden voor veel mensen om zich in Gooise Meren te vestigen.

Toch behoeft dit beeld enige nuancering. Gooise Meren telt vijf bedrijventerreinen, die tezamen het grootste aantal m² van de regio omvatten (zie onder). De bedrijvigheid op deze plekken staat deels, maar niet louter ten dienste van het wonen. Gooise Meren kent bijvoorbeeld een vestiging van het grootste geur- en smaakstoffenbedrijf ter wereld (Givaudan), die daarmee de grootste werkgever in Gooise Meren is (600 werknemers). Daarnaast geldt de regio, met mediastad Hilversum als centrum, als de regio voor ICT/ media en innovaties. Ook in Gooise Meren is er een veelheid van kleine bedrijven die profiteren van de dominante aanwezigheid van de sector media/ ICT: bedrijven die zich richten op productie van film, programma's, leveren van faciliteiten mediabedrijven, ontwikkelen software, webportals, etc. Maar ook buiten de sfeer van ICT en media kent Gooise Meren een groot aantal kleine ondernemers die meer leveren dan ondersteunende diensten aan inwoners. Sterker, het aantal ZZP-ers in Gooise Meren is 23,6 %, een veel hoger percentage dan het landelijk gemiddelde (11,3 %). Veel van

deze ondernemers bieden diensten aan inwoners in de sfeer van bouw, detailhandel, kleine winkels of financiële diensten, etc. Veel ondernemingen zijn niet, of niet direct gericht op inwoners. Denk aan adviesbureaus, PR bureaus, reclamebureaus, boekhoudkantoren; allemaal ondernemingen die in Gooise Meren rijkelijk vertegenwoordigd zijn.

De profilering van Gooise Meren als wooneconomie is kortom niet het hele verhaal. Het veronachtzaamt de overige economische activiteit, die net zo kenmerkend is voor Gooise Meren. Zonder oog voor alle soorten van bedrijvigheid, bestaat de kans dat Gooise Meren in nog sterkere mate een wooneconomie wordt. En dit is niet zonder gevaar. Het afkalven van de werkgelegenheid, zo laat het MIRT onderzoek¹ zien naar de bereikbaarheid van de Oostkant van Amsterdam, leidt tot een toenemende pendel, wat druk zet op de bereikbaarheid (file, overvolle treinen...) en vervolgens op de kwaliteit van het landschap (uitbreiding wegnnet), waardoor ook de aantrekkelijkheid van het gebied om te wonen achteruit gaat.

Gooise Meren kent per 1.000 inwoners 172 vestigingen van ondernemers (peiljaar 2016). Dat is een hoog aantal in vergelijking met het Nederlands gemiddelde (134). Daarentegen is het aantal banen per 1.000 inwoners in Gooise Meren (619,5) juist weer lager dan elders in Nederland (gemiddeld: 741). Dit bevestigt dat veel bewoners elders werken. Het toont ook dat Gooise Meren beschikt over een relatief groot aantal (kleine) ondernemingen. Voor de regio en ook voor Gooise Meren geldt dat het aantal nieuwe ondernemers dat start relatief hoog is (in Gooise Meren 100 per 1000 vestigingen, in Nederland 97,6), maar dat het succes minder is (70,9 opheffingen per 1000 vestigingen versus 65,5 in Nederland). Dit heeft overigens ook te maken met de branche waarin ondernomen wordt (ICT, innovaties), waar de doorlooptijd van oprichting en sluiting sowieso sneller is.

Concluderend kunnen we stellen dat Gooise Meren het best omschreven kan worden als een wooneconomie *plus*. Dat wil zeggen een economie met een sterk accent op voorzieningen gericht op goed wonen en recreëren. En met daarnaast enkele grotere bedrijven en een veelheid van kleine ondernemingen die producten en diensten produceren die niet direct bijdragen aan het goed wonen in Gooise Meren, maar die wel zorgen voor werk, met name voor de laaggeschoolde inwoners.

Werkgelegenheidsstructuur: vooral handel, specialistische zakelijke diensten en gezondheids- en welzijnzorg

De werkgelegenheidsstructuur van Gooise Meren bestaat voor ruim 50 procent uit de banen in handel² (5.200), specialistische zakelijke diensten (2.800) en zorg (2.800)³. Verder zien we dat de werkgelegenheid in cultuur, sport en recreatie, informatietechnologie- en communicatiesector⁴ en financiële dienstverlening in Gooise Meren in 2016 relatief sterk vertegenwoordigd is (vergeleken met het landelijke beeld⁵).

De werkgelegenheidsstructuur van Gooise Meren is grotendeel vergelijkbaar met die van Gooi en Vechtstreek. In Gooi en Vechtstreek zijn vooral veel banen te vinden in de informatietechnologie- en communicatiesector. Alles overziend, is de informatietechnologie- en communicatiesector in Gooi en Vechtstreek relatief zeer sterk vertegenwoordigd ten opzichte van de landelijke werkgelegenheidsstructuur (als het gevolg van het mediacluster in Hilversum).

---

¹ MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, Economisch Analyserapport, 2016

² Waaronder, bijvoorbeeld: supermarkten, detailhandel en groothandel

³ Werkgelegenheidsstructuur gebaseerd op LISA-cijfers 2015

⁴ Waaronder, bijvoorbeeld: softwareontwikkeling, informatietechnologie, media

⁵ Op basis van een analyse van de zogenoemde 'locatie-quotiënten'. Een locatie-quotiënt wordt berekend op basis van de werkgelegenheidsstructuur van Gooise Meren, Gooi en Vechtstreek en Nederland. Een locatie-quotiënt van 1 betekent dat de regionale structuur gelijk is aan de Nederlandse. Een locatie-quotiënt >1 betekent dat een economische sector, ten opzichte van de landelijke structuur, regionaal oververtegenwoordigd is.

Tabel 1. Werkgelegenheidsstructuur Gooise Meren, 2016

	Aantal banen	Aandeel
A Landbouw, bosbouw en visserij	90	0%
B Delfstoffenwinning	10	0%
C Industrie	1.160	6%
D Energievoorziening	-	0%
E Waterbedrijven en afvalbeheer	180	1%
F Bouwnijverheid	860	4%
G Handel	5.180	26%
H Vervoer en opslag	220	1%
I Horeca	850	4%
J Informatie en communicatie	1.180	6%
K Financiële dienstverlening	500	3%
L Verhuur en handel van onroerend goed	210	1%
M Specialistische zakelijke diensten	2.830	14%
N Verhuur en overige zakelijke diensten	790	4%
O Openbaar bestuur en overheidsdiensten	460	2%
P Onderwijs	1.300	7%
Q Gezondheids- en welzijnszorg	2.770	14%
R Cultuur, sport en recreatie	690	3%
S Overige dienstverlening	510	3%
Totaal	19.800	100%

Bron: CBS Statline (cijfers per 1 januari), voor verdeling naar economische sectoren is gebruik gemaakt van LISA 2015 gegevens omdat het CBS niet altijd voor iedere economische sector gegevens over het aantal banen weergeeft (zijn dan onbekend, niet betrouwbaar of geheim).

In regionaal perspectief zijn media/ICT en zorg de belangrijkste werkgelegenheidssectoren in Gooi en Vechtstreek (naast ook handel). Ter illustratie, de top 10 van werkgevers in 2015 in regionaal verband zijn de volgende bedrijven en instellingen:

1. Stichting Tergooi (zorg)
2. Nike European Headquarters (groothandel)
3. Tergooi Ziekenhuis Gooi-Noord (zorg)
4. Vivium Zorggroep (zorg)
5. RTL Nederland B.V. (media)
6. NOS (media)
7. Stichting NTR (media)
8. Dutchview B.V. (media)
9. Tomingroep B.V. (industrie/sociale werkvoorziening)
10. Schoonmaakbedrijf Westerveld B.V. (overige zakelijke dienstverlening)

Voor de mediasector is in het gehele gebied in verschillende functies en omvang prominent aanwezig. Dit komt ook tot uiting in 'Media Valley', waarin Gooi en Vechtstreek, Regio Amersfoort en Almere samenwerken met Amsterdam en Utrecht⁶.

Voor Gooise Meren zijn dit de grootste werkgevers (naar locatie):

⁶ MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, Economisch Analyserapport, 2016

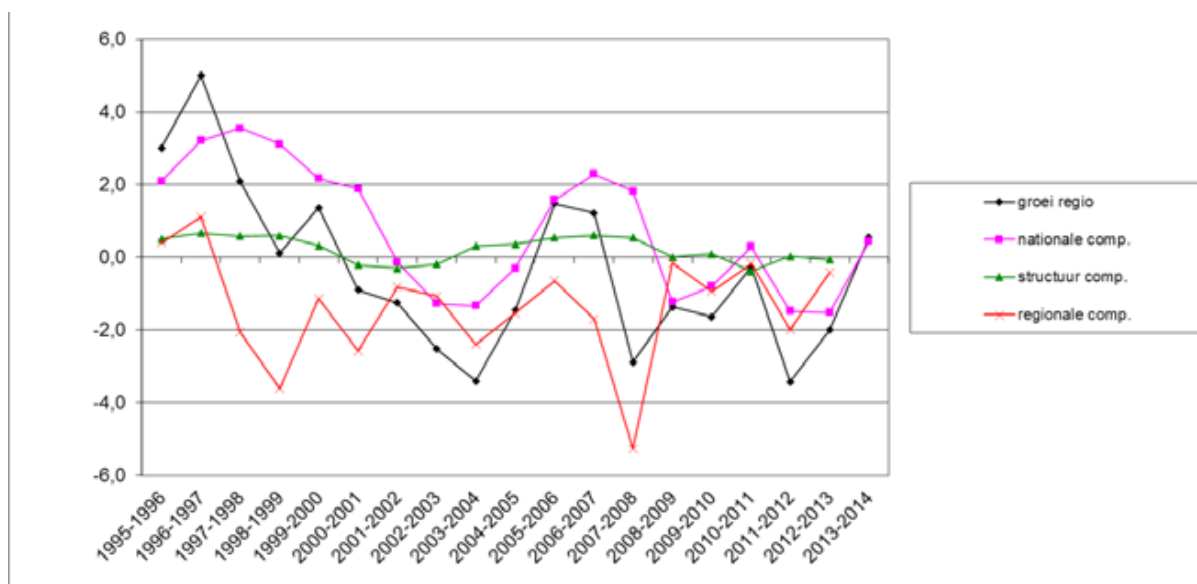
1. Givaudan Nederland B.V. (industrie)
2. Vivium Zorggroep (Naarderheem) (zorg)
3. Vivium Zorggroep (AntoniusHof) (zorg)
4. Hocras B.V. (groothandel)
5. Albert Heijn B.V.
6. Gemeente Gooise Meren
7. Amaris De Veste (zorg)
8. Sanofigenzyme (farmaceutisch bedrijf)
9. GGD Gooi & Vechtstreek/Regio
10. Albert Heijn

In 2016 had Gooise Meren ruim 7.300 bedrijfsvestigingen. Het aantal bedrijven is tussen 2011 en 2016 met bijna drie procent toegenomen. De groei vond vooral plaats in de sectoren horeca (+5,6 procent), zakelijke dienstverlening (+4,6 procent) en cultuur, sport en recreatie (+4,3 procent). Een daling van het aantal bedrijven trad sinds 2011 op in de verhuur en handel in onroerend goed (-2,4 procent) en de vervoerssector (-1,3 procent).

Economische ontwikkeling in de Regio Gooi en Vechtstreek: conclusies uit het MIRT onderzoek

Het MIRT onderzoek Oostkant Amsterdam (2016) geeft een kritische beeld van het gebruik van de economische potenties van de Regio Gooi en Vechtstreek. Gegeven de landelijke economische groei in de diverse sectoren, zou verwacht worden dat die groei ook in de Gooi en Vechtstreek zichtbaar zou zijn, maar de cijfers wijzen anders uit. Dit komt het meest pregnant naar voren in het aantal banen. De afgelopen vijf jaar zien we geen toename in deze regio, maar juist een afname van gemiddeld 0,2 %. In paragraaf 5 gaan we uitgebreid in op de cijfers en de verklaring. In onderstaand plaatje wordt de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de Regio afgezet tegen nationale en regionale factoren; ondanks een gunstige economische regionale structuur en economische groei blijft de werkgelegenheid achter.

Figuur 1. Ontwikkelingen werkgelegenheid regio Gooi en Vechtstreek

Toelichting:

Nationale component (groei Nederland): een indicatie voor conjuncturele invloeden;

Structuurcomponent: een indicatie voor een gunstige of ongunstige sectorstructuur als deze vergeleken wordt met de sectorstructuur op nationaal niveau; Regionale component, een indicatie voor kwaliteit van het ondernemerschap en een (on)gunstig regionaal vestigingsklimaat als vergeleken wordt met de nationale groei.

De regio kampt al meer dan 15 jaar met een werkgelegenheidskrimp met een lichte economische groei. De krimp doet zich in alle sectoren voor behalve bij de zorg. Dit betekent dat in de regio gemiddeld

1200 arbeidsplaatsen per jaar verloren gaan. Toch heeft dit geen gevolgen voor de werkloosheidscijfers; die is juist laag in deze regio. Inwoners zoeken het werk buiten de regio en pendelen daarvoor met name naar Amsterdam/Schiphol en Utrecht. Ook is er sprake van een belangrijke inkomende pendel uit de omliggende regio's naar Gooi en Vechtstreek. Er is derhalve sprake van een toenemend verschil tussen woon- en werkplekken.

De onderzoekers van het MIRT zien een groot belang in het keren van de gesignaleerde trend. De toenemende pendel immers, draagt in hoge mate bij aan een verslechtering van de bereikbaarheid. Maatregelen op dit vlak leggen druk op het landschap, wat vervolgens de aantrekkelijkheid van de woonomgeving onder druk zet.

De oorzaak van de gesignaleerde krimp heeft volgens de onderzoekers van het MIRT niet zozeer te maken met de economische structuur, maar met de regionale omstandigheden, *een mix van beleid, kwaliteit ondernemerschap, bereikbaarheid en aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, die deze structurele krimp veroorzaken*. Bij ongewijzigde regionale omstandigheden kan dit tot 2040 nog eens 25.000 arbeidsplaatsen kosten, waarbij alle sectoren krimp vertonen.

De onderzoekers van het MIRT geven aan dat zorg dragen voor meer werk vraagt om het verbeteren van de regionale omstandigheden. Ook geven ze aan dat de regio meer zou moeten doen dan investeren in de media- en entertainmentsector. Men ziet vooral groeimogelijkheden in de zorg en het toerisme.

Ontwikkelingen op het gebied van economische samenwerking gemeenten

Met de RSA en de MRA voeren de gemeente in de regio sinds korte tijd een gezamenlijk beleid in het fysieke domein met een sterk accent op economie en de randvoorwaarden voor economische ontwikkeling, zoals bereikbaarheid en ruimte. Dit gezamenlijke beleid omvat de keuze voor speerpunten en een hierop aansluitend uitvoeringsprogramma. Daarmee is de vrijblijvende samenwerking die hiervoor kenmerkende was voor de Regio Gooi en Vechtstreek verleden tijd.

In 2016 is voor het eerst door de raden in Gooi en Vechtstreek een gezamenlijke agenda opgesteld: de Regionale Samenwerkingsagenda (RSA). De RSA is uitgewerkt in een gedetailleerd uitvoeringsprogramma 2017-2018. Hierin komt een breed scala aan onderwerpen aan bod. Het onderdeel Economie & Arbeidsmarkt bevat een integrale aanpak die gericht is op het vestigingsklimaat en stimulering van de kansrijke sectoren toerisme/recreatie, media, zorg en duurzaamheid. Het geeft de politiek-bestuurlijke agenda voor deze regio focus en richting, zowel regionaal als bovenregionaal. Daarnaast is Gooise Meren, net als alle andere gemeenten in de Regio Gooi en Vechtstreek onderdeel van de Metropoolregio Amsterdam. De MRA heeft een nadrukkelijk economische agenda opgesteld en daarbij de ambitie uitgesproken om als Metropool-regio de tweede economische kracht te worden in Europa, waarbij de opgave is om economie en welzijn als versterkende factoren te begrijpen. Het actieprogramma van de MRA richt zich op toerisme/recreatie in samenhang met leefbaarheid, bereikbaarheid, woon- en werkruimte, innovatie en duurzaamheid.

Op het niveau van de regio worden zorg, media, duurzaamheid en recreatie/toerisme als de ontwikkelsectoren gezien waar de kansen liggen. Media vanwege de verscheidenheid aan media-bedrijven in mediastad Hilversum. Er zijn daarbij kansen op het vlak van creatieve industrie en in de verbinding met andere bedrijfstakken zoals zorg, toerisme, maar ook door linken te leggen met duurzaamheid. Zorg omdat de omgeving zich leent voor inzet op gezondheid, innovatie en andere vormen van zorg aan huis. Daarbij geldt dat gemeenten een belangrijk aandeel hebben in de zorginkoop (Wmo, Jeugdhulp, bescherming en opvang) en door de bevordering van regionale samenwerking de lokale inbedding van deze zorg kunnen bevorderen. Toerisme en recreatie omdat het aandeel aan vrije tijd groeit en er meer behoefte is aan recreatieve voorzieningen. Daarbij geldt dat onze regio bij uitstek geschikt is voor 'duurzame' vormen van recreatie: groen, cultureel, creatief. De communis opinio is dat de recreatieve mogelijkheden van onze regio onderbenut zijn. Tenslotte zijn er kansen op het vlak van duurzaamheid. De opgave van gemeenten om energieneutraal te worden, vraagt van zowel bedrijven, particulieren als van gemeenten de nodige investeringen. Ook ondernemers zien duurzaamheid meer en meer als een interessante markt.

Rol overheid economische ontwikkeling

De rol van de overheid als het gaat om economische ontwikkeling, wordt vaak als beperkt gezien. Faciliteren en stimuleren worden als de meest centrale rollen opgevoerd. Recentelijk zien we echter dat de overheid de lokale economie een meer prominente positie toedenkt, namelijk als verbinder en boegbeeld van gezamenlijke ambities. De gemeente kan namens ondernemers (ondersteund door kennisinstituten, zoals Economic Boards) bij hogere overheden (provincie, rijk) belangen naar voren brengen en passende maatregelen en vormen van financiering bepleiten. Succes in dezen vraagt wel om een zekere schaalomvang. Samenwerking met regiogemeenten en in MRA-verband zijn voor Gooise Meren onontbeerlijk voor succes.

Samenwerking en governance⁷

Aan de oostkant van Amsterdam, waaronder in Gooi en Vechtstreek, zijn meerdere, zogenoemde 'Economic Boards' actief. Het gaat daarbij om Economic Board Utrecht, Amsterdam Economic Board, Economic Board Gooi & Vechtstreek (EBGV) en Economic Development Board Almere (EDBA).

De boards, waaronder de Economic Board Gooi & Vechtstreek, zijn gefundeerd volgens de 'Triple Helix' gedachte; wat uitgaat van een nauwe samenwerking tussen de drie O's (overheid, onderwijs/onderzoek en ondernemers) teneinde synergie te creëren op het vlak van kennis, economie en innovatie.

Het MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam (2016) constateert dat de omvang van uitvoeringsorganisaties en werkbudgetten zeer divers is. De uitvoeringsorganisaties van EBGV en EDBA zijn, vergeleken met de andere boards, erg klein (drie medewerkers). De slagkracht is daardoor sterk verschillend. Verder is de onderlinge samenwerking tussen de boards beperkt, ondanks dat er tussen de boards veel overlap bestaat in de thema's waarop de boards zich richten (zoals energietransitie en circulaire economie, health en life sciences of digitale connectiviteit). Het MIRT-onderzoek geeft aan dat in de optimalisatie van de samenwerking tussen boards in de toekomst nog de nodige winst te behalen is.

Kansen en bedreigingen

- Versterken voorzieningen op het vlak van goed wonen.
- Afname werk, gebrekkige bereikbaarheid, aantasting landschap, verlies aantrekkelijkheid als woongemeente.
- Versterking (boven)regionale samenwerking (RSA en MRA).
- Kansen op het gebied van zorg, recreatie/toerisme, ICT/media en duurzaamheid.

Relatie met speerpunten in de economische visie

De economische structuur van Gooise Meren is een wooneconomie plus. Dat betekent dat het geld vooral verdient wordt met producten en diensten die rond wonen gecentreerd zijn: onderwijs, zorg, detailhandel, cultuur, recreatie. Het aansluiten bij deze economische structuur ligt voor de hand. De speerpunten aantrekkelijke bestemmingen, waterfront en vitale kernen sluiten hier op aan.

Daarnaast heeft Gooise Meren enkele grotere bedrijven en vele kleine bedrijven die verschillende typen van producten leveren en een behoorlijk aandeel hebben in de werkgelegenheid. Het is in Gooise Meren zaak om ook voor deze bedrijvigheid oog te hebben. Het speerpunt ruimte voor werklocaties sluit hier op aan.

De economische ontwikkeling in Gooise Meren wordt bepaald door een combinatie van goede randvoorwaarden (bereikbaarheid en beschikbaarheid werk- en ontwikkellocaties) en passende samenwerking, zowel tussen overheden en tussen bedrijven als tussen overheid, bedrijven en kennisinstituten.

Gezamenlijk economisch beleid

In de regio (RSA) wordt ingezet op zorg, media/ICT, recreatie/toerisme en duurzaamheid en is aandacht voor bereikbaarheid en ruimte als randvoorwaarden voor economische ontwikkeling. In de MRA wordt op het niveau van de Metropoolregio de bereikbaarheidsvraag opgepakt: via de MRA worden de belangen van de regio op het gebied van bereikbaarheid naar voren gebracht en wordt concreet werk gemaakt van duurzaamheid en de profilering van de regio als recreatieve en toeristische bestemming.

---

⁷ MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, Economisch Analyserapport, 2016

2. Demografische ontwikkeling

Aantal inwoners sinds 2010 gelijk gebleven

In Gooise Meren wonen ruim 56.000 mensen. In de komende decennia verwacht BRO (2012) een groei in het aantal inwoners in de gemeente en de regio. Tot en met 2040 neemt het aantal inwoners toe met 4.600 door geplande woningbouw. Na 2040 neemt de groei af door een toename van het sterfteoverschot⁸. Daarnaast kenmerkt de regio zich door een vergrijzende bevolking, doordat er relatief veel ouderen in het gebied wonen en jongeren tegelijkertijd wegtrekken om te studeren. Het gemiddelde inkomen is hoger dan in andere regio's.

Tabel 2. Bevolkingsaantallen en –prognoses in Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek

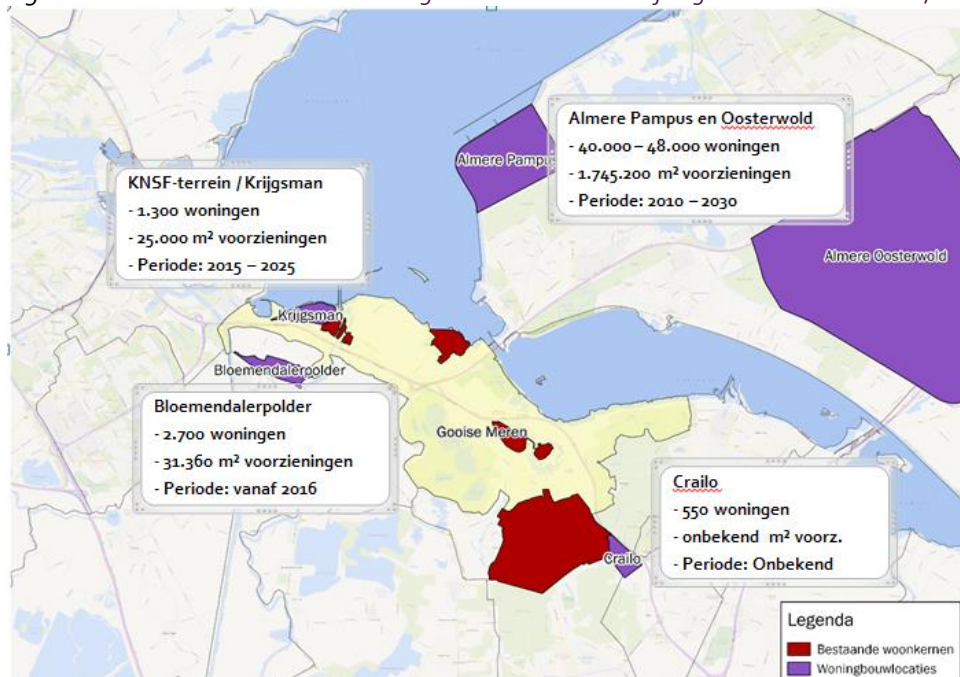
	2010	2015	2020	2040
Gooise Meren	56.000	56.000	59.000	62.000
Gooi en Vechtstreek	244.000	247.000	250.000	261.000

Bron: Aantal inwoners vanuit CBS, 2010 en 2015; prognoses vanuit BRO, Retailvisie Gooi en Vechtstreek, 2012

In de toekomst toename aantal woningen in de regio

In de komende jaren worden er naar verwachting circa 5.000 woningen in de Regio Gooi en Vechtstreek gebouwd. Belangrijke regionale ontwikkelingen zijn de plannen voor het gebied ten westen van de Vecht, dat ingezet wordt om grote woningbouwopgaven op te lossen. De aangewezen locaties hiervoor zijn de Bloemendalerpolder en De Krijgsman, samen goed voor ruim 4.000 woningen. Daarnaast heeft het project Schaalsprong Almere als doel om tussen 2010 en 2030 ruim 60.000 woningen te realiseren⁹. Naast woningen worden er verschillende commerciële en maatschappelijke voorzieningen gerealiseerd.

Figuur 2 Bestaande woonkernen en woningbouwlocaties in en nabij de gemeente Gooise Meren, 2016

⁸ MIRT-Onderzoek Oostkant Amsterdam, Inhoudelijke Analyse, 2015

⁹ Samenvatting Concept Structuurvisie Almere 2.0, 2009.

Vergrijzing neemt toe in komende decennia en biedt kansen

Nederland vergrijst in de komende decennia aanzienlijk. Het aandeel ouderen (65+) in de bevolking neemt naar verwachting toe van 16 procent in 2012 tot 22 procent in 2025 en 25 procent in 2040¹⁰. De vergrijzing stelt nieuwe kwaliteitseisen aan de leefomgeving, zoals de bereikbaarheid van (zorg)voorzieningen in buurten, wijken en dorpen. Daarnaast biedt vergrijzing kansen op het gebied van recreatie en toerisme.

Kansen en bedreigingen demografische ontwikkelingen

- Hoog opgeleide inwoners.
- Toename aantal inwoners door extra woningbouw.
- Vergrijzing.

Relatie met speerpunten in de economische visie

- Voorzieningen moeten in de pas lopen met de toename van het aantal woningen. Dit betreft met name De Krijgsman (Muiden) en de Bloemendaler polder (Weesp, en nabij Muiden). In het speerpunt vitale kernen, kern Muiden, worden de consequenties van de ontwikkeling van de groei van Muiden (en Weesp) meegenomen. In het speerpunt Waterfront worden de consequenties van de uitbreiding van Muiden (en Weesp) voor de waterrecreatie gethematiseerd (plan buitenhaven, wensen rondom binnenhaven).
- Vergrijzing betekent enerzijds dat bepaalde banen niet meer zo makkelijk worden ingevuld en anderzijds dat de toegankelijkheid van voorzieningen belangrijk wordt, dat er meer zorg nodig is, maar ook dat er aan vrijetijdsvoorzieningen een grotere behoefte is. Het speerpunt vitale kernen haakt in op toegankelijkheid en de veranderende behoefte van inwoners ten aanzien van voorzieningen en ontmoetingsmogelijkheden in de kernen. Het speerpunt (sociale) duurzaamheid thematiseert het als eerste genoemde gevolg van vergrijzing (het niet meer makkelijk ingevuld krijgen van banen). In de regio wordt gewerkt aan de inzet op onderwijs om de mismatch tussen onderwijs en arbeidsmarkt te overbruggen.

3. Bereikbaarheid

Gooise Meren goed ontsloten via weg en spoor

Een duurzaam ontwikkelde infrastructuur en bereikbaarheid zijn essentiële voorwaarden voor het economisch functioneren van Gooise Meren. Met oog op de toekomstige economische ontwikkeling is het van belang dat de bereikbaarheid gewaarborgd blijft. Gooise Meren is gelegen binnen een belangrijk infrastructuurnetwerk en goed ontsloten via de rijkswegen A1 en A6 en het spoor. Wel zijn er capaciteitsknelpunten via zowel weg als spoor.

Bereikbaarheid staat in toekomst onder druk

Voor de toekomst blijkt uit het MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam (2016) dat rond 2030 sprake is van een toenemende druk op het infrastructuurnetwerk. In Gooi en Vechtstreek ontstaat een toenemende uitgaande pendel als gevolg van krimp van de werkgelegenheid¹¹. Daarnaast ontstaan in Almere een werkgelegenheidstekort en een toenemende uitgaande pendel via Gooi en Vechtstreek.

Mobiliteit beroepsbevolking leidt tot druk op wegennetwerk, verwachte toename van drukte door woningbouwprojecten

Verschillende dominante wegstructuren doorkruisen Gooise Meren, waaronder een deel van de A1 en A6. Een hoge mobiliteit van de beroepsbevolking zorgt voor druk op het huidige wegennetwerk en leidt tot knelpunten bij de opritten en knooppunten. Voor de toekomst blijkt uit het MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam (2016) dat bereikbaarheidsproblemen verder toenemen na 2020, ondanks de al geplande en recent uitgevoerde infrastructuurmaatregelen. Geplande woningbouwprojecten

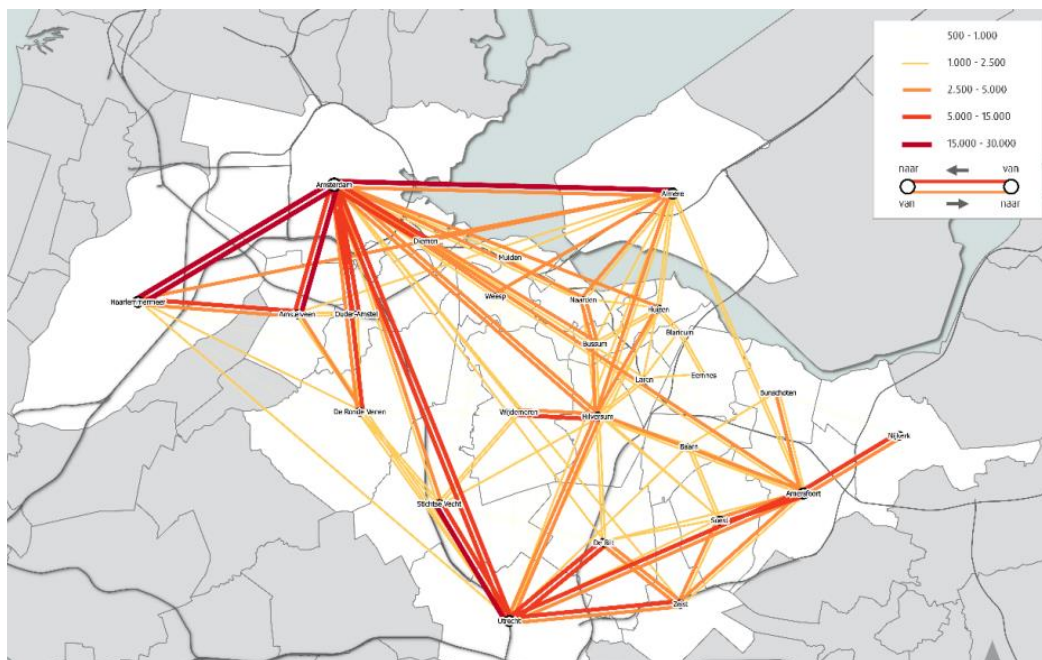
---

¹⁰ Planbureau voor de Leefomgeving, 2013

¹¹ MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, Economisch Analyserapport, 2016

beïnvloeden de autobereikbaarheid in het gebied. Zo leidt de Schaalsprong Almere tot een toename van de pendel op de A6 tussen Almere en knooppunt Muiderberg.

Figuur 3. Dagelijkse autopendel tussen gemeenten (frequente ritten op een gemiddelde werkdag), 2015

Bron: MIRT-rapport Oostzijde Amsterdam, 2016

Autobezit neemt af

De studie van Eenink & Vlakveld verwacht dat het autobezit in de toekomst zal afnemen en men meer gebruik maakt van een auto wanneer men die nodig heeft¹². Dit kan bijvoorbeeld met een concept als Green Wheels.

Sterk openbaarvervoernetwerk leidt tot overbelasting

Vanaf station Naarden-Bussum zijn de steden Amsterdam, Utrecht en Almere per trein op een gemiddelde werkdag binnen een half uur te bereiken¹³. Vanuit de woonkernen kunnen minimaal 300.000 banen worden bereikt binnen een reistijd van 45 minuten¹⁴. Dit maakt dat de agglomeratiekracht in het gebied groot is en leidt er ook toe dat veel inwoners een baan vinden buiten hun eigen gemeente. Als gevolg van de hoge frequenties en capaciteitsknelpunten is de Gooilijn vertragsgevoelig en zijn in de spits drie van de zes overwegen meer dan 50 procent van de tijd gesloten¹⁵.

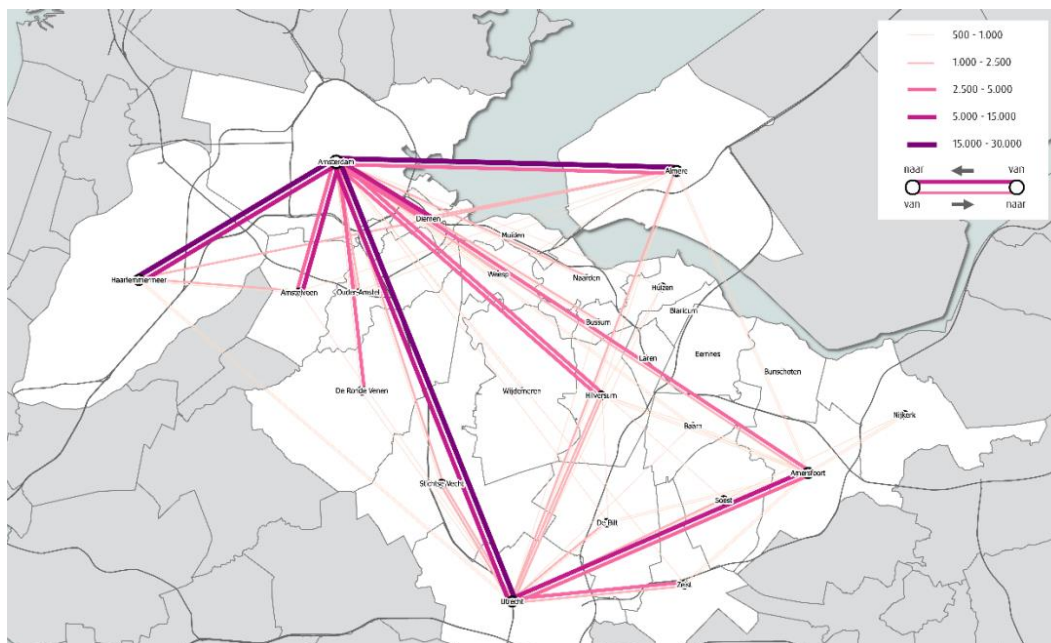
¹² Eenink & Vlakveld, Toekomstbeelden en Europese trends op het gebied van verkeer en vervoer, 2013

¹³ Bron: g292.nl, 2016

¹⁴ MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, 2016

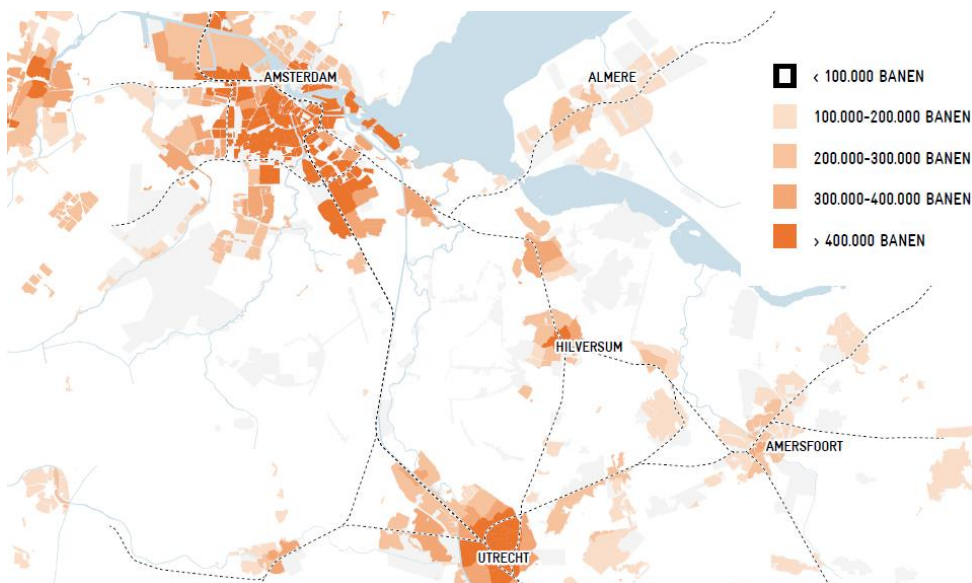
¹⁵ Rapport verkenningen doorsnijdingen Naarden en Bussum, 2010

Figuur 4. Frequente OV-verplaatsingen tussen gemeenten (frequente ritten op een gemiddelde werkdag), 2015

Bron: MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, 2016

Figuur 5. Aantal banen bereikbaar met OV binnen 45 minuten, op basis van Nationaal Model (2010)

Bron: MIRT-rapport Oostzijde Amsterdam, 2016

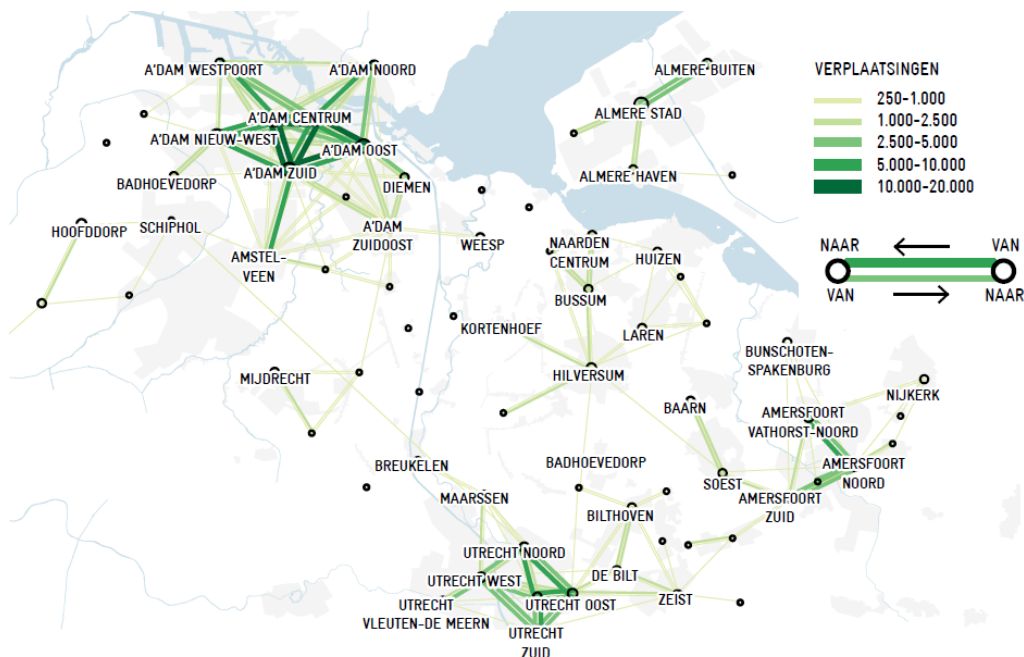
Rol fiets bescheiden, kansen voor elektrische fiets

Op een gemiddelde werkdag zijn er gemiddeld 1.000 tot 2.500 fietsverplaatsingen per dag tussen Naarden en Bussum. Het aantal verplaatsingen tussen Muiden, Muiderberg en Naarden of Bussum is lager, met minder dan 250 verplaatsingen per dag. In de gehele Gooi en Vechtstreek is het fietsgebruik laag in vergelijking met het gemiddelde in Nederland, wat wordt veroorzaakt door de lange afstanden tussen gemeenten¹⁶. Een toenemend gebruik van de elektrische fiets biedt kansen om het fietsgebruik in de regio te laten toenemen. Het CROW geeft aan dat de gemiddelde verplaatsingslengte van de gewone fiets in het woon-werkverkeer op 4,5 kilometer ligt, bij de elektrische fiets is dit gemiddeld 9,8 kilometer¹⁷.

¹⁶ MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, 2016

¹⁷ CROW, 24 Feiten over de elektrische fiets, 2013

Figuur 6. Dagelijkse fietspendel tussen gemeenten (frequente ritten op een gemiddelde werkdag), 2015

Bron: MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, 2016

De verkoop van elektrische fietsen is in de afgelopen jaren sterk toegenomen¹⁸. Dit biedt kansen om langere afstanden tot vijftien kilometer ook met de fiets af te leggen in plaats van de auto of het openbaar vervoer.

Bereikbaarheid kernen Muiden en Muiderberg

De aanleg van de A1 heeft met zich meegebracht dat de afstand van de bushalte bij Muiden op het P en R terrein tot Muiden aanzienlijk is toegenomen, waardoor de bereikbaarheid van Muiden is afgenomen. Voor Muiderberg geldt dat de bereikbaarheid via het openbaar vervoer niet optimaal is.

Bereikbaarheid winkels en voorzieningen: parkeren

Op lokaal niveau speelt het vraagstuk van het parkeren in relatie tot de bereikbaarheid van de centra en de winkels.

Kansen en bedreigingen bereikbaarheid

- Verslechtering van de bereikbaarheid door knelpunt A1.
- Overbelasting van het spoor.
- Barrière werking spoor.
- Bereikbaarheid OV kernen Muiden en Muiderberg.
- Investerings in evenwichtige oplossing knelpunt bereikbaarheid via MIRT.
- Toename pendel.
- Ontwikkeling snelfietspaden.
- Parkeren in de kernen.

¹⁸ Hendriksen, Marktonderzoek en verkenning toekomstmogelijkheden Elektrische fiets, 2008

Relatie met speerpunten in de economische visie

Regionaal: Inzet op een evenwichtige oplossing rond bereikbaarheid in het kader van het MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam. De balans economie, landschap en bereikbaarheid staat hierbij centraal, met een nadruk op investeringen in het versterken van het openbaar vervoer. De aanleg van snelfietspaden wordt als separaat onderdeel van MIRT uitgevoerd. Verder is de versterking van de regionale economie, door inzet op zorg, recreatie/toerisme en ICT/media mede een manier om de bereikbaarheid van de regio te vergroten, door hiermee de afname van pendel te bewerkstelligen.

Lokaal: Gooise Meren ijvert in regio- en MRA verband voor verbetering van de bereikbaarheid. Lokaal speelt de bereikbaarheid van de kernen Muiden en Muiderberg via het OV, de bereikbaarheid van de winkels in de kernen en de parkeermogelijkheden. De bereikbaarheid van Muiden en Muiderberg is onderdeel van speerpunt aantrekkelijke bestemmingen, terwijl de bereikbaarheid van winkels en de parkeerproblematiek onderdeel van het speerpunt vitale kernen is.

4. Ontwikkelingen werklocaties

Bedrijven in Gooise Meren. Familiebedrijven met lokale binding; ligging (groen of aan het water, tussen grote steden) als motieven voor vestiging

Givaudan is het bedrijf met de meeste werknemers in Gooise Meren (meer dan 600). Givaudan is van origine een familiebedrijf: de beetwortel suikerfabriek (1872), die vervolgens de chemische fabriek Naarden is geworden (1905 – 1925), vervolgens Naarden Internationaal (1975 – 1986), toen Quent (1986 – 2015), om tenslotte onderdeel te worden van het wereldconcern Givaudan. Deze fabriek heeft altijd op dezelfde plaats gestaan, op afstand van de woongebieden. De afwegingen rond de keuze voor juist deze plek weten we niet (water uit het Gooimeer?). Ander bedrijven zijn als familiebedrijf in de woonomgeving gestart en zijn toen ze groeiden verplaatst naar bedrijventerreinen.

De cacaofabriek Bensdorp is doelbewust bij het spoor gebouwd. Gunstig voor aan- en afvoer van materialen en nabij woonwijken. De cacaogeur werd lange tijd niet als onaangenaam ervaren, maar na een verandering van het productieproces kwamen er veel klachten uit de wijk Spiegel. Uiteindelijk is het bedrijf in Bussum toen gesloten en is de productie naar Frankrijk verhuisd. Een ander kenmerkend bedrijf in Gooise Meren was de kruitfabriek in Muiden, met een heel eigen geschiedenis. De oorsprong was de kruitmolen in Muiden in 1848. In 1972 na een fusie werd het Muiden Chemie en tenslotte in 1990 Muiden Chemie internationaal. Tot 2004 is dit bedrijf in Muiden actief geweest. In 2004 werkten er nog 40 mensen. Al die tijd werd er kruit geproduceerd. De geschiedenis staat bol van de ontploffingen, niet zelden met dodelijke slachtoffers en schade aan de woningen van Muidenaren.

Er zijn verschillende familiebedrijven die vanuit huis/kleine start doorgroeiden naar grote ondernemingen (bv. Belgraver, Bros, Venco, IPG, PokonChrysal). De centrale ligging tussen Amsterdam en Utrecht en de nabijheid van deze grote steden zorgden voor ontwikkelingskansen, die deze ondernemers goed benut hebben. De familie Bensdorp profiteerde van de naastgelegen spoorlijn voor efficiënt transport van hun producten. De aanwezigheid van personeel (in Bussum en Naarden) zorgde dat zij ook daadwerkelijk konden groeien in hun productie.

Er zijn ook bedrijven die vanuit elders naar Gooise Meren trokken vanwege ruimtegebrek in de grote stad (bv. ApiNeon). De prettige woonomgeving zorgde voor een extra 'pull-factor' voor een verplaatsing vanuit Amsterdam naar Gooise Meren.

Kortom, de ondernemers die zich in Gooise Meren hebben gevestigd, hebben ieder hun eigen motieven. Een gedeeld element is evenwel dat er voor de ligging is gekozen: in de buurt van grote steden, nabij (schoon) water, waarbij veel eigenaren reeds in de buurt woonden (ook vanwege de mooie omgeving). Vervolgens is bereikbaarheid per spoor of weg een pluspunt.

Grootste gedeelte bedrijventerreinen uitgegeven, bestaande voorraad biedt voldoende dekking vraag

Gooise Meren telt vijf bedrijventerreinen met een totale oppervlakte van 42,3 hectare. Daarmee heeft Gooise Meren feitelijk het grootste aantal m² aan bedrijfsterrein in de Gooi en Vechtstreek. Er is echter geen planvoorraad voor uitbreiding of ontwikkeling van (nieuwe) terreinen. In Gooi en Vechtstreek is wel een bescheiden planvoorraad beschikbaar: 95 procent van de bedrijventerreinen is uitgegeven, dat betekent dat er weinig meer bij kan.

In de gehele Metropoolregio is tot 2040 ruimte voor een toename van 30 procent in de voorraad. Dit cijfer wordt in belangrijke mate beïnvloed door de planvoorraad in Almere-Lelystad en Amstelland-Meerlanden. De planvoorraad van deze deelregio's beslaat twee derde van de totale planvoorraad in de Metropoolregio Amsterdam. Als bedrijven zich ergens willen vestigen, biedt de Metropoolregio die ruimte.

Tabel 3. Voorraad en planvoorraad bedrijventerreinen in Gooise Meren, Gooi en Vechtstreek en MRA in ha, 2016

	Voorraad	Totaal te ontwikkelen	Te ontwikkelen tot 2020	Te ontwikkelen 2021 – 2030	Te ontwikkelen 2031 – 2040
Gooise Meren	42	0	0	0	0
Gooi en Vechtstreek	343	13	13	0	0
MRA	4.029	1.236	748	412	76

Bron: Plabeka Monitor, 2016

In Gooi en Vechtstreek bevindt een bovengemiddeld hoog aandeel van de banen zich op informele werklocaties (70%). Daarbij zitten ook bedrijven die op hun huidige plek niet (meer) kunnen uitbreiden. Uit deelregionaal onderzoek – Actualisatie Visie Werklandschappen (2017) – blijkt dat een deel van die bedrijven wil verhuizen naar bedrijventerreinen in de regio.

Formele werklocaties¹⁹ in Gooise Meren

Gooimeer Noord en Zuid. Beide liggen aan de A1 bij Naarden. Op Gooimeer Noord is zeer beperkte leegstand in kantoren. Op Gooimeer Zuid wordt een deel getransformeerd naar een jachthaven. Enkele jaren geleden is de openbare ruimte geherstructureerd (onder andere riolering en aanpassing van de parkeerplaatsen). Compensatie voor de transformatie heeft in het verleden al plaatsgevonden. Het terrein wordt erg intensief gebruikt, wat ook blijkt uit de FSI (Floor Space Index) van 0,94, wat erg hoog is. Een ontwikkelaar heeft nog enkele kavels uitgeefbaar voor kantoren.

Het Givaudan-terrein is in gebruik bij het smaakstoffenconcern Givaudan. In principe biedt dit bedrijf ruimte aan bedrijven die zich op het terrein willen vestigen. Vanwege de hoge milieucategorie (categorie 5) op het terrein en door de aard van de werkzaamheden blijft de doelgroep hiervoor echter sterk beperkt tot chemische bedrijven gelieerd aan Givaudan, bijvoorbeeld een logistiek dienstverlener. *Bedrijventerrein Nijverheidswerf* is een binnenstedelijk bedrijventerrein van één hectare in Bussum. Het wordt omringd door woningen en bestaat voornamelijk uit kleinschalige bedrijfsverzamelunits. Op de *Franse Kampweg* zijn twee bedrijven gevestigd: horecagroothandel Hocras en een Gamma bouwmarkt.

Bedrijventerrein Nieuwe Vaart in Bussum is vooral een functioneel terrein, met onder andere twee recyclingbedrijven. De ontsluiting van het terrein is niet optimaal voor bedrijven. Het is een voorbeeld van een binnenstedelijk terrein waar bedrijven krap zitten en niet verder uit kunnen breiden. Ook hier vindt verkleuring naar meer dienstverlenende bedrijven plaats. Daarnaast is er druk om te transformeren naar wonen.

¹⁹ Formele werklocatie: een bedrijventerrein Een terrein dat vanwege zijn bestemming bestemd en geschikt is voor gebruik door handel, nijverheid, commerciële en niet-commerciële dienstverlening en industrie. Onder de omschrijving vallen daarmee tevens (delen van) werklocaties die gedeeltelijk bestemd zijn en geschikt zijn voor kantoren. De volgende terreinen vallen er niet onder:

- terrein voor grondstoffenwinning, olie en gaswinning;
- terrein voor waterwinning;
- terrein voor agrarische doeleinden zonder verwerkende industrie en logistiek;
- terrein voor afvalstort.

Een bedrijventerrein heeft een oppervlakte van min. 1 ha.

Tabel 4. Overzicht formele werklocaties Gooise Meren

	Terrein	Omvang (ha)	Harde plan capaciteit (netto uitgeefbaar)
Bussum	Franse Kampweg	6	-
	Nieuwe Vaart	5	-
	Nijverheidswerf	1	-
Naarden	Givaudan terrein	12	-
	Gooimeer Noord	10	-
	Gooimeer Zuid	18,3	-

Bron: Ibis, 2014

Werkgelegenheid vooral op informele locaties

In Gooi en Vechtstreek bevindt zich, zoals aangegeven, 70 procent²⁰ van de werkgelegenheid op zogenoemde 'informele werklocaties'²¹. Oftewel, het merendeel van de werkgelegenheid bevindt zich niet op een bedrijventerrein of kantoorlocatie, maar in winkelstraten, in stadscentra en bij solitaire gelegen kantoor- en bedrijfspanden binnen de gemeente.

In Bussum zien we verspreid in de kern veel informele werkgelegenheid in media en creatieve industrie. Voor zakelijke dienstverlening is een duidelijk cluster te zien rondom het station Naarden-Bussum en in de Brediusweg en Brinklaan richting het station, bijvoorbeeld de Vliegdenweg en Industrierweg. Bovendien zien we een concentratie van zakelijk dienstverlenende bedrijven rondom het centrum. Voor overige informele werklocaties is er geen sprake van duidelijke clustering, wel zijn deze bedrijven relatief vaak gevestigd in (de buurt van) het centrum. Grotendeels zijn deze bedrijven gevestigd in kantoorvilla's. Daarnaast is er nog een aantal autobedrijven rondom het centrum.

In Naarden zien we in het noordwestelijk deel van de kern een concentratie van bedrijven in met name de zakelijke dienstverlening. Verder is er zeer verspreid in de gemeente beperkt sprake van informele werklocaties in onder andere Muiden en Muiderberg.

Verplaatsingsbehoefte van informele werklocaties naar formele werklocaties

In de Regio Gooi en Vechtstreek zijn veel ondernemingen buiten de formele werklocaties gevestigd, in het stedelijk weefsel. Voor een groot deel van deze bedrijven geldt dat zij behoefte hebben aan uitplaatsingsruimte, want door de nabijheid van woningen worden zij beperkt in hun functioneren. Dit geldt met name voor bedrijven in 'traditionele' sectoren zoals (groot)handel, industrie & reparatie en transport. Er is op de formele werklocaties echter geen ruimte voor deze bedrijven. Verplaatsing van het bedrijf buiten de regio behoort vaak niet tot de mogelijkheden door regionale binding (personeel, toeleveranciers, afnemers). Bovendien willen de gemeenten hen vanwege de belangrijke sociaal-economische betekenis van deze bedrijven behouden voor de regio. Zeker voor de Regio Gooi en Vechtstreek, met al weinig banen in deze sectoren, is het belangrijk om laaggeschoolde arbeid vast te houden. Ondernemingen zijn daardoor 'gedwongen' suboptimale keuzes te maken en zij kunnen economisch niet tot volle bloei komen.

Kwantificering behoefte

Binnen de Actualisatie Visie Werklandschappen (2017) is scherp in beeld gebracht wat de kwantitatieve en kwalitatieve ruimtebehoefte is voor bedrijven in de regio en in hoeverre het huidige aanbod aan bedrijfsruimte aansluit bij de vraag. Gesteld wordt dat er een ruimtevraag van 14 ha. aan bedrijventerrein ligt om voldoende schuifruimte te kunnen bieden. Het onderzoek concludeert dat er in de Regio Gooi en Vechtstreek veel druk op de kleinere werklocaties in het stedelijk weefsel bestaat om te verkleuren naar wonen. In combinatie met de stabiele (stilstaande) situatie op de formele werklocaties, zorgt dit voor een haperende dynamiek in de vestigingsmogelijkheden voor ondernemingen. Uit deze verdieping van de ruimtevraag naar werklocaties in de Regio Gooi en Vechtstreek blijkt dat de genoemde schuifruimte nodig is om transformatie van werklocaties in het

²⁰ Ter vergelijking: in Amsterdam is 65 procent van de werkgelegenheid gevestigd op informele werklocaties.

Bron: Plabeka Monitor, 2016

²¹ Plabeka Monitor, 2016

stedelijk weefsel te accommoderen. De binnenstedelijke locaties kunnen dan benut worden voor andere vormen van werkgelegenheid.

Vasthouden informele werklocaties voor nieuwe werkgelegenheid

Binnenstedelijke locaties bieden ruimte voor de ontwikkeling van speerpuntsectoren, als broedplaatslocaties. Ook bieden deze terreinen ruimte aan ondernemingen die heel goed passen in het stedelijk weefsel. Dienstverlening en creatieve bedrijvigheid laten zich eenvoudiger mengen met wonen. Dit biedt ruimte aan ondernemingen uit de zwaartepuntsectoren van de regio: creatieve industrie, media, ICT, zorg en zakelijke dienstverlening. Kenmerkend voor deze regio is dat veel mediabedrijven juist op reguliere bedrijventerreinen zijn gevestigd.

Kantoorvoorraad bescheiden van omvang, wel lichte groei

Gooise Meren beschikt in 2016 over zes kantoorlocaties met een totale omvang van 166.000 vierkante meter vloeroppervlakte, waaronder de Watertoren en Naarderpoort (Naarden). De kantoorvoorraad is van bescheiden omvang in vergelijking met Gooi en Vechtstreek en Metropoolregio Amsterdam (MRA). Tussen 2011 en 2016 is de kantoorvoorraad iets gegroeid met gemiddeld 1,3 procent per jaar.

Tabel 5. Voorraad kantoren in Gooise Meren, Gooi en Vechtstreek en MRA in 1.000 m² bvo, 2011-2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Jaarlijkse ontwikkeling
Gooise Meren	156	155	165	164	167	166	1,3%
Gooi en Vechtstreek	1.106	1.108	1.097	1.095	1.089	1.066	-0,7%
MRA	13.820	13.847	13.707	13.682	13.613	13.329	-0,7%

Bron: Plabeka Monitor, 2012 – 2016 (cijfers per 1 januari), bvo: bruto vloeroppervlakte

Leegstand iets toegenomen

In de provincie Noord-Holland neemt de leegstand van kantoren gemiddeld genomen af²². Transformatie naar wonen is een van de manieren om de leegstand verder terug te dringen en tegelijkertijd te voldoen aan de vraag naar nieuwe woningen. In 2016 stond 14,5 procent van de kantoren in de gemeente Gooise Meren leeg. Tussen 2011 en 2016 is het leegstandspercentage iets toegenomen met gemiddeld 2,9 procent per jaar. Het totale leegstandspercentage is ongeveer gelijk aan dat van de Regio Gooi en Vechtstreek, maar lager dan in de Metropoolregio Amsterdam.

Tabel 6. Leegstand kantorenmarkt in Gooise Meren, Gooi en Vechtstreek en MRA in 1.000 m² bvo, 2011-2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Jaarlijkse ontwikkeling
Gooise Meren							
Absolute leegstand	20,9	20,7	20,5	20,7	23,4	24,0	2,9%
Relatieve leegstand	13,4%	13,4%	12,5%	12,6%	14,1%	14,5%	
Gooi en Vechtstreek							
Absolute leegstand	186,3	191,5	215	240,3	256,5	249,4	6,2%
Relatieve leegstand	12,7%	11,6%	15,4%	6,6%	14,2%	14,7%	
MRA							
Absolute leegstand	2.500	2.401,2	2.589,5	2.767,5	2.751,1	2.378,6	3,1%
Relatieve leegstand	18,1%	17,3%	18,9%	20,2%	20,2%	17,8%	

Bron: Plabeka, 2012 – 2016 (cijfers per 1 januari), bvo: bruto vloeroppervlakte

In Gooi en Vechtstreek zijn er twee locaties met planvoorraad voor nieuwe kantoorlocaties: het Arenapark in Hilversum en het BusinessPark27 in Blaricum. In totaal is voor de lange termijn ruimte voor bijna 100.000 vierkante meter aan kantoren, waarvan 95 procent gerealiseerd kan worden op het Arenapark in Hilversum.

²² Provincie Noord-Holland, 2016

Behoefte aan nieuwe kantoren Regio Gooi en Vechtstreek

De branchevereniging voor makelaars en taxateurs heeft onderzoek laten uitvoeren naar de Nieuwbouwmarkt voor kantoren.²³ Omdat de afgelopen jaren er minder gebouwd is voor deze sector en er de komende jaren economisch groei wordt verwacht, verwacht de NVM ook voor de Regio Gooi en Vechtstreek een groei in de behoefte aan nieuwe kantoorruimte. Het huidige kantooraanbod sluit niet aan op de vraag en er is sprake van een vervangingsbehoefte, die maar ten dele door renovatie ingevuld kan worden. De rol voor Gooise Meren lijkt daarbij vooralsnog bescheiden, gezien ook het ruimtevraagstuk en de mogelijkheden elders. Op Gooi Noord zijn, zoals al aangegeven, nog enkel kavels beschikbaar voor kantoren. Bij een groeiende markt ziet de ontwikkelaar hier mogelijk kansen.

Uitdagingen op een rij

1. Er is behoefte aan meer formele bedrijvenlocaties om de economische ontwikkeling mogelijk te maken (groeiende bedrijven op bedrijventerreinen).
2. Er is behoefte aan meer formele bedrijvenlocaties voor doorgroeiende bedrijven (schuifruimte), die gevestigd zijn op informele werklocaties en vanwege verschillende redenen klem zitten op de huidige locatie. Dit probleem doet zich momenteel vooral voor in de gemeenten Hilversum en Gooise Meren.
3. Er is een kwalitatieve mismatch van het bestaande aanbod (type en ligging). Dit betreft voornamelijk BP 27 (Blaricum) dat als enige locatie nog een beschikbaar aanbod heeft, maar de afgelopen jaren beperkt uitgifte kende.
4. De informele werklocaties nemen aan belang toe, want daar is veel dynamiek. Er is een divers aanbod aan informele werklocaties, zoals kleinschalige kantoorpanden en kantoorvilla's binnen stedelijk gebied of clusters van kleinschalige bedrijven. Dat biedt kansen voor de regionale economische ontwikkeling en innovatie. Het is belangrijk om in voldoende geschikt aanbod van dergelijke locaties te voorzien.

Kansen en bedreigingen werklocaties

- Verkleuring van bedrijventerreinen.
- Vertrekken van bedrijven vanwege ontbrekende groei mogelijkheden.
- Toename werkloosheid door wegtrekkende bedrijven.
- Bereikbaarheid Gooise Meren is goed.
- Verdringing informele werklocaties.
- Realiseren schuifruimte.
- Benutten informele werklocaties.

Uitgeefbare ruimte op formele werklocatie Gooi en Vechtstreek: 0 ha

Behoefte aan ruimte op formele werklocaties (schuifruimte) Hilversum & Gooise Meren: 14 ha

Aandeel ruimte informele werklocaties: 70 %

Druk op verkleuring bedrijven in stedelijk weefsel

Relatie met speerpunten in de economische visie

Speerpunt werk maken van werklocaties

Regionaal: Het regionaal beleid is erop gericht om de omvang van de bedrijventerreinen niet te verminderen en terreinen vitaal te houden. Er is een regionaal transformatiefonds opgericht dat er bij het transformeren van bedrijventerreinen zorg voor draagt dat de opbrengsten worden ingezet voor de verbetering van bedrijventerreinen elders. Het fonds is nadrukkelijk bedoeld als een rem op het geven van nieuwe functies aan bedrijventerreinen. In de regio wordt er recentelijk van uitgegaan dat een groei van 14 ha nodig is om aan de regionale behoefte te voldoen van bedrijven die in woonwijken zitten, maar niet kunnen groeien.

Omdat het werk in de regio zich voor 70% bevindt op informele werklocaties zijn in het beleid van de samenwerkende gemeenten ook de informele werklocaties opgenomen. Ook hier ligt er de opgave om deze locaties zoveel mogelijk te behouden voor werk.

²³ De Nieuwbouwmarkt voor kantoren, NVM business, 2016.

Lokaal: Ruimte voor ondernemerschap is het ontwikkelperspectief. Het beschikken over werklocaties is noodzakelijk voor veel economische bedrijvigheid. Accent ligt hierbij op informele werklocaties, omdat hier zowel het grootste aandeel van het werk als de meeste kansen liggen. (De ruimte in Gooise Meren voor extra formele bedrijfslocaties is beperkt. Regionale samenwerking en aankoop (zoals Crailo) zijn de belangrijkste opties.) In het speerpunt werk maken van werklocaties zijn acties op dit vlak opgenomen. In aanvulling op dit speerpunt wordt meegenomen het zicht op de behoeften en ontwikkelingen binnen de lokale (grote en kleine) bedrijven.

5. Ontwikkelingen werkgelegenheid

Sinds 2011 is de werkgelegenheid in Gooise Meren meer dan gemiddeld afgenomen

Gooise Meren telde in 2016 (per 1 januari) bijna 20.000 banen. In Gooi en Vechtstreek lag het aantal banen in 2016 op 105.100. Sinds 2011 is de werkgelegenheid in Gooise Meren afgenomen, al is hier geen sprake van een lineaire afname (vanaf 2015 zien we juist een stijgende lijn). Niettemin geldt dat in de periode 2011-2016 in Gooise Meren en in Gooi en Vechtstreek de afname van de werkgelegenheid groter was dan het landelijk gemiddelde; dat lag in de periode 2011-2016 op 0,1 procent.

De afname van het werk in 2013 tot en met 2015 zien we met name in de bouw, specialistische zakelijke diensten²⁴, verhuur en overige zakelijke diensten (zoals schoonmaak) en cultuur, sport en recreatie. Het na-effect van de crisis heeft in Gooise Meren geleid tot faillissementen in de bouw en de sluiting van vele detailhandels.

Voor de toekomst geeft Plabeka (2016) aan dat op de langere termijn geen werkgelegenheidsgroei te verwachten is in Gooi en Vechtstreek. Waarbij moet worden aangetekend dat Plabeka uitgaat van een continuering van het beleid en gelijkblijvende investeringen.

Tabel 7. Aantal banen in Gooise Meren, Gooi en Vechtstreek en Nederland, 2011 – 2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Jaarlijkse ontw.
Gooise Meren	21.200	21.400	21.500	20.400	19.300	19.800	-1,4%
Gooi en Vechtstreek	106.800	107.700	104.200	102.200	102.700	105.100	-0,3%
Nederland	7.888.200	7.937.700	7.820.100	7.701.000	7.735.200	7.847.000	-0,1%

Bron: CBS Statline (cijfers betreffen steeds situatie per 1 januari)

Voor de relatief hoge afname van de werkgelegenheid is een aantal oorzaken te noemen. In het MIRT onderzoek, zo zagen we al, wordt dit geweten aan een combinatie van factoren: de kwaliteit van het ondernemerschap, de bereikbaarheid, de beschikbaarheid van ruimte en de kwaliteit van het economisch beleid. Een belangrijke factor is in ieder geval de gebrekkige ruimte, waardoor bedrijven niet makkelijk kunnen investeren. De vergrijzing is ook een factor, omdat deze de beschikbaarheid van arbeidskrachten raakt en sommige vormen van arbeidsmarkt niet makkelijk worden ingevuld. Een verklarende factor is dus ook de mismatch op de arbeidsmarkt in de regio. In onze gemeente wonen relatief veel hoogopgeleiden waardoor bedrijven die medewerkers met een beroepsgerichte opleiding nodig hebben, moeilijk aan personeel komen en daardoor in tijden van economische groei moeilijk kunnen uitbreiden. Ook hbo-banen in de zorg en ICT worden slecht ingevuld.

Overigens laten de cijfers van LISA die het aantal banen weergeven van full timers, uitzendkrachten en parttimers een iets ander beeld zien:

Tabel 8. Aantal werknemers Gooise Meren

	2012	2013	2014	2015	2016
Gooise Meren	21.000	20.400	20.680	20.850	21.020

Bron: LISA

²⁴ Waaronder, bijvoorbeeld: organisatie of management adviesbureaus, administratiekantoren en accountants

De verklaring van het verschil met de cijfers van het CBS heeft wellicht te maken met dat het CBS banen meet en dat LISA het aantal werknemers in beeld brengt.

Werkloosheid in Gooise Meren is laag

Ondanks dat de hoeveelheid werk lijkt af te nemen in Gooise Meren, is de werkloosheid vergeleken met de rest van Nederland laag (5,6 % versus 6 %). Inwoners vinden werk buiten de regio, met name in de Amsterdam/Schiphol en in Utrecht.

Kansen en bedreigingen ontwikkelingen werkgelegenheid

- Afname van werkgelegenheid in regio en in Gooise Meren.
- Lage werkloosheid.
- Mismatch arbeidsmarkt.
- Beperkte ruimte voor groei ondernemers.
- Meer schuifruimte.
- Aandacht voor werk op informele werklocaties.
- Afhankelijkheid van banen buiten de regio.

Relatie met speerpunten in de economische visie

Alle speerpunten zijn er in feite op gericht de afname van de werkgelegenheid een halt toe te roepen. De focus ligt op groei of tenminste behoud van de banen in Gooise Meren en de Regio Gooi en Vechtstreek. Daarbij wordt ingezet op het verbeteren van de randvoorwaarden: bereikbaarheid en werklocaties, op het op lokaal en regionaal niveau inzetten op recreatie/toerisme, zorg, ICT/media en duurzaamheid en op werken aan de vitaliteit van de kernen.

6. Kansrijke sectoren: recreatie/toerisme (inclusief cultuur en horeca)

Algemene trends: meer vrije tijd, vaker op stap, meer toeristen in Nederland

Nederlanders hebben de afgelopen decennia meer vrije tijd gekregen. Structureel zie je dat tijd die vrijkomt door onder meer automatisering vooral besteed wordt aan persoonlijke diensten en andere diensten die het leven verrijken. De omvang van de horeca is drie keer zo groot als drie decennia terug. Beroepsgroepen in de persoonlijke verzorging zijn in opkomst. De extra vrije tijd wordt meer en meer besteed door op stap te gaan.

Het aantal toeristen in Nederland is sinds 2010 met 13 % toegenomen. Toerisme maakte in 2015 3,8% uit van het bruto nationaal product. Dat was in 2010 3 %. De binnenlandse toerist is de hoofdverantwoordelijke voor de groei in de toeristische sector, ook is het aantal toeristen in eigen land toegenomen zij het niet zo spectaculair als dat van de buitenlandse toerist (2,6 % versus ruim 10 %).

Een trend in de toeristische en recreatieve sector is toename van de deeleconomie: delen van woningen, boten, auto's, koken. Deze effecten zijn niet zichtbaar in de statistieken.

Een andere trend is duurzaamheid: het streven om door toeristische activiteiten milieu en leefstijl te sparen, respectievelijk te respecteren.

Nederlanders ondernemen meer in hun vrije tijd. Wat zij het liefst doen is de afgelopen 15 jaar nauwelijks veranderd. Uitgaan staat op 1, nipt gevolgd door buitenactiviteiten en winkelen. Daarna volgen: bezoek attracties, evenementen, cultuur, sport beoefenen, watersport, verenigingsleven, sportwedstijd bezoeken en tenslotte wellness. De populariteit van winkelen is nog steeds hoog, maar is wel merkbaar gedaald. Nederlanders besteden het gros van hun vrijetijdsactiviteiten overigens in de eigen gemeente.

Toename van toerisme in Nederland en Amsterdam

In 2014 hebben ongeveer 13,9 miljoen buitenlandse toeristen Nederland bezocht. Dit is ruim 1,1 miljoen meer dan in 2013 (een toename van 9 procent). Daarmee was 2014 het vijfde opeenvolgende jaar met een sterke groei van het inkomende toerisme in Nederland. De belangrijkste herkomstlanden van

buitenlandse toeristen in Nederland zijn Duitsland (3,9 miljoen), het Verenigd Koninkrijk (1,9 miljoen) en België (1,8 miljoen). Amsterdam is met 5,3 miljoen buitenlandse hotelgasten in 2014 de grote trekpleister in Nederland²⁵.

Amsterdam bezoeken, Holland zien

De groei van het toerisme naar Amsterdam brengt overlast met zich mee voor de hoofdstad. De campagne 'Amsterdam bezoeken, Holland zien' is gericht op een verspreiding van buitenlandse toeristen over de regio. De Regio Gooi en Vechtstreek maakt onderdeel uit van deze campagne. Voor Gooise Meren heeft dit met name geresulteerd in verhoging van het aantal buitenlandse bezoekers van het Muiderslot ('Amsterdam castle') met zo'n 20%.

Zakelijk toerisme: 'back to business'

Van de 16,4 miljoen zakelijke hotelovernachtingen in 2014 vonden er 6,9 miljoen plaats in Noord-Holland²⁶. Ten opzichte van 2013 is het aantal zakelijke overnachtingen met 3,9 procent gegroeid. Congresbezoekers hebben een belangrijk aandeel in het aantal zakelijke bezoekers. Deze bezoekers geven meer uit dan de gemiddelde toerist.

Hoogwaardige cultuurhistorische voorzieningen en waterrecreatie centraal

Gooise Meren bestaat uit een divers en waardevol palet aan culturele en recreatieve voorzieningen. Daarnaast zijn de gemeente Gooise Meren en de Regio Gooi en Vechtstreek een belangrijk onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur en Natura 2000-gebieden.

Gooise Meren beschikt over verschillende hoogwaardige culturele voorzieningen. In de gemeente staan zeven forten die behoren tot de Nieuwe Hollandse Waterlinie en/of Stelling Amsterdam.

Onderdeel van een divers en beschermd natuurlijk landschap

De werkgelegenheidssector 'cultuur, sport en recreatie' - die onderdeel is van de toeristische sector - vormt een sterk stuwende sector voor Gooise Meren en de regio. Deze sector heeft een belangrijke relatie met het landschap en de omgeving; onder meer het Plassengebied, 't Gooi en de Utrechtse Heuvelrug bieden potenties door hun landschappelijke kwaliteiten²⁷.

Gooi en Vechtstreek wordt gekenmerkt door vier landschapstypen met uiteenlopende kwaliteiten: aan de westzijde het Vechtplassengebied, aan de oostzijde Arkemheen Eemland met het open landschappelijk karakter, daartussen de Utrechtse Heuvelrug en aan de noordzijde het Gooimeer²⁸. Een belangrijk deel van Gooi en Vechtstreek liggen binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en Natura 2000-gebieden. Bij nieuwe ontwikkelingen in Gooise Meren moet getoetst worden of er per saldo sprake is van significante aantasting van de waarden en kenmerken van deze verordeningen.

---

²⁵ Samenvatting Toptrends uit Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd, 2015

²⁶ Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd, 2015

²⁷ MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, Economisch Analyserapport, 2016

²⁸ MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam, 2016

Bezoekers aan de regio

De bezoekers aan Gooise Meren zijn voor het merendeel binnenlandse toeristen, waarvan zo'n 80% uit de eigen regio komt. De buitenlandse toeristen gaan met name naar het Muiderslot. De benaming Amsterdam Castle heeft de toestroom van toeristen met zo'n 20 % doen toenemen. Het Muiderslot trok in 2015 138.344 bezoekers, waarvan zo'n 4 % uit de regio. Het aantal buitenlandse toeristen is 21 % (2014). De binnenlandse toeristen/recreanten besteden hun tijd met name door het bezoeken van de kernen, inclusief horeca, wandelen en fietsen.

Bezoekers culturele instellingen, attracties.

Na het Muiderslot zijn het Spant (90.000 bezoekers in 2015), en het filmhuis (56.512 bezoekers) de meest bezochte culturele instellingen. Pampus kent een groeiend aantal bezoekers. In 2006 waren het er zo'n 6.000, in 2014 waren er 25.000 bezoekers. Pampus is vaker te bezoeken en er is een veerdienst vanuit zowel IJburg, Almere als Muiden. Het Spant kent een fors aantal bezoekers van buiten de regio (40%); het filmhuis trekt vooral lokaal publiek (98%). Er is een licht stijgende lijn in de bezoekersaantallen. Speelpark Oud Valkeveen wordt bezocht door ... bezoekers per jaar.

Tabel 9. Bezoekersaantallen cultuur, attracties

	2011	2012	2013	2014	2015
Muiderslot	114.147	117.544	138.657	131.965	138.344
Spant	84.000	97.000	76.000	92.000	90.000
Pampus	X	x	x	25.000	x
Oud Valkeveen					
Filmhuis Bussum	52.880	56.776	49.682	57.603	56.512
Vesting museum	26.000	25.000	27.000	26.000	28.000

Verblijf in hotels en andere logiesvormen

Het aantal hotelovernachtingen in de regio is de afgelopen 5 jaar met meer dan 1/3 toegenomen: van 200.624 in 2011 tot 339.692 in 2015. De overgrote meerderheid betreft Nederlandse bezoekers. De gemiddelde verblijfsduur is nagenoeg gelijk gebleven (ongeveer 1,6 dagen). Met de huidige capaciteit is er ruimte voor groei. Het verblijf in zogenoemde verblijfsrecreatieve logiesvormen (kampeerterreinen, huisjesterreinen, groepsaccommodaties) neemt licht toe: van 95.945 overnachtingen in 2012 tot 106.209 overnachtingen in 2015. De gemiddelde verblijfsduur ligt rond de 4 dagen.

Werkgelegenheid horecasector groeit

De werkgelegenheid in de horecasector (restaurants, cafetaria's, cafés etc.) groeit. Het aantal banen in de horecasector is de afgelopen jaren toegenomen. Deze positieve werkgelegenheidstrend treedt op in Gooise Meren, in de regio en landelijk. De horecasector in Gooise Meren (+5,9 procent) en Gooi en Vechtstreek (+7,2 procent) groeit sneller dan in Nederland totaal (+3 procent).

Kansen en bedreigingen

- Vrije tijd en behoefte aan recreatie neemt nog toe; duurzaam recreëren past bij Gooise Meren.
- Er is een markt voor de binnenlandse toerist die op zoek is naar cultuur en landschap.
- De omgeving kan aantrekkelijker gemaakt worden voor recreanten door investeringen in aantrekkelijke routes.
- Eigen inwoners grootste consumenten van cultuur en natuur.
- Gooise Meren heeft veel te bieden: cultuur, natuur, monumentaal, aantrekkelijke kernen.
- Samenwerking met MRA/IAMsterdam biedt kansen voor de regio.

Relatie met speerpunten in de economische visie

Speerpunt aantrekkelijke bestemmingen

De inzet op recreatie en toerisme wordt gemotiveerd door de toename aan activiteiten in deze sfeer in combinatie met de mogelijkheden die Gooise Meren op dit vlak heeft als gemeente met twee vestingsteden, een uniek slot, Pampus, een groot speelpark en een beschermd dorpsgezicht, daarbij ondersteund door een aantrekkelijk landschap en het waterfront (binnen en buiten). Een regionale

marketingstrategie in samenwerking met de Metropoolregio Amsterdam is een ingrediënt van de aanpak. Daarnaast wordt werk gemaakt van het verbeteren van de aantrekkelijkheid van de infrastructuur: (snel) fiets-, en wandelpaden, sloepennetwerk, bewegwijzering van de faciliteiten en het creëren van nieuwe (vaar)routes. Ook de beschikbaarheid van en samenhang tussen voorzieningen rondom het water is opgenomen onder dit speerpunt. Denk hierbij aan horeca, hotels, binnenhaven Naarden, buitenhaven Muiden, strandvoorzieningen Muiderberg en faciliteiten rond binnenhaven Muiden. Op al deze punten zien ondernemers ontwikkelmogelijkheden en is er bereidheid om te investeren, of anderszins bij te dragen.

Promotie Muiderslot als Amsterdam Castle: 20 % extra buitenlandse bezoekers
Recreatie/toerisme is groeisector: 3,8 % van het bruto nationaal product
De regio wordt vooral bezocht door merendeels binnenlandse toeristen die de kernen bezoeken en fietsen en wandelen in de natuur
Het aantal zakelijke bezoekers neemt toe: groei van 3,9 %,
Horeca sector groeit in Gooise Meren: 5,9 %
Meer overnachtingen: toename van 30% over 5 jaar
Vrije tijd besteding vooral in eigen gemeente, met uitgaan op nr. 1

7. Waterrecreatie als kans

Gooi en Vechtstreek en vooral Gooise Meren kenmerken zich als waterrijk gebied met verschillende plassen en sloten. Een deel van de gemeente grenst aan het IJmeer of Gooimeer. Er zijn meerdere kansen voor waterrecreatie, zowel voor de kustzone als de binnenwateren. Ook de verschillende zwemstranden bieden plaats aan bijvoorbeeld watersportactiviteiten.

Trends

Voor recreatief varen (motorjacht, zeiljacht, sloep) geldt dat minder jongeren een boot aanschaffen. Bij een steekproef onder eigenaren bij een passantenhaven in 2013 was 74 % van de schipper 50 jaar of ouder. In 2002 was dat nog 58 % en in 1993 35 %. Er is kortom sprake van vergrijzing in het recreatief varen, of meer precies in het met de boot voor een langere periode op vakantie gaan. Hierdoor neemt het gebruik van passantenhavens ook af.²⁹ Daarentegen neemt de belangstelling voor dagtochten niet af. Een dagje (of weekend) varen is populair. Hiermee samenhangend is de verwachting dat de belangstelling voor het bezitten van een boot op middellange termijn zal afnemen. Er is daarentegen wel een groeiende belangstelling voor dag of weekendhuur of een flexibel gebruik. Degenen die een jacht bezitten, willen hun eigendom het liefst zo dicht mogelijk bij hun woning. Ook is er een zichtbaar toegenomen behoefte om rondjes te kunnen varen.

Wat andere vormen van watersport betreft, zien we meer belangstelling voor actieve vormen van watersport zoals kitesurfen en waterskieën. In de regio bestaat een lichte concentratie aan surfspots. Surfen, kitesurfen en andere durfsporten groeien in populariteit onder individuele watersporters. Het zijn sporters die passen binnen een jong en duurzaam imago. Met zonering en het uitbouwen van mogelijkheden voor durfsportactiviteiten ligt een kans om jongeren naar de regio te trekken. Daarnaast is het sloepvaren een groeiende markt onder jonggepensioneerden, een groep die in deze regio met 50% zal gaan groeien de komende jaren. Met name de verhuurmarkt voor sloepen biedt kansen.

Activiteiten van watersporters

- Activiteiten van watersporters naast varen zijn: zonnen, zwemmen, bezoek dorp, stad en horeca.
- Tijdsduur dagtocht sloep gemiddeld vijf uur/17 km.
- Sloepvaren stijgt komende jaren, overige segmenten staan onder druk.

²⁹ Zie: Behoefteligaalplaatsen in Muiden. Waterrecreatie Advies B.V., 2017.

- Besteding dagtocht sloepvaarder 12 euro. Eén op de vijf besteedt tussen de 30 en 40 euro p.p. per dag. Bestedingen betreffen horecabezoek en (recreatief) winkelen).
- Bij recreatieve meerdaagse vaartochten wordt gemiddeld € 116 per boot uitgegeven, naast eventuele kosten voor huur (liggeld, brandstof, horeca, boodschappen, winkelen, cultuur).³⁰
- Beleving: Watersporters hechten groot belang aan sfeer en veiligheid op het water, gevolgd door goed vaargedrag van anderen. Ook kennis van regels en rust en stilte zijn belangrijk. De aanwezigheid van beroepsvaart, wachttijden voor bruggen en de hoogte van brug- en sluisgelden is minder belangrijk.
- Voorzieningen: Watersporters vinden het belangrijk dat er voldoende aanmeermogelijkheden zijn, dat er vrije toegang is en informatie over doorvaarthoogte, diepgang en bediening. De verkrijgbaarheid van brandstof en richtingborden die vaarroutes aangeven zijn minder belangrijk³¹.

Ontwikkeling Muiden

Muiden is reeds een belangrijk centrum voor watersport, met zo'n 600 ligplaatsen voor recreatievaart. In 2012 heeft de gemeente een planologisch kader opgesteld met randvoorwaarden voor een buitendijkse haven. Een ontwikkelaar heeft een plan ingediend voor 350 ligplaatsen. Daarmee zou Muiden een ligplaats kunnen bieden voor de nieuwe inwoners van De Krijgsman en ook voor de nieuwe inwoners van de Bloemendaler polder.

Inwoners en ondernemers van Muiden hebben plannen ontwikkeld met betrekking tot onder meer de binnenhaven van Muiden. Deze visie is door het voormalige gemeentebestuur onderschreven. Ondernemers en inwoners stellen zich hierbij op als initiatiefnemers. De praktische uitwerking van de havenvisie Muiden, kan met inachtneming van de overige ontwikkelingen in Muiden (verder met de vesting Muiden, Krijgsman) binnen het kader van de economische visie opgepakt worden.

De ontwikkeling van de buitenhaven biedt kansen voor het intensiveren van het vervoer over water: IJburg, Almere, Waterland.

Naarden

In Naarden wordt het programma Naarden buiten de vesting uitgevoerd. Dit programma richt zich voor een deel op het meer recreatief kunnen benutten van het water. Het omvat een nieuwe vaarverbinding tussen de Naardertrekvaart en het Gooimeer, een passantenhaven tussen het bedrijventerrein Gooimeer Zuid en de vesting van Naarden, de verbetering van de Naardertrekvaart tussen de nieuwe aftakking naar het Gooimeer en de vesting.

Muiderberg

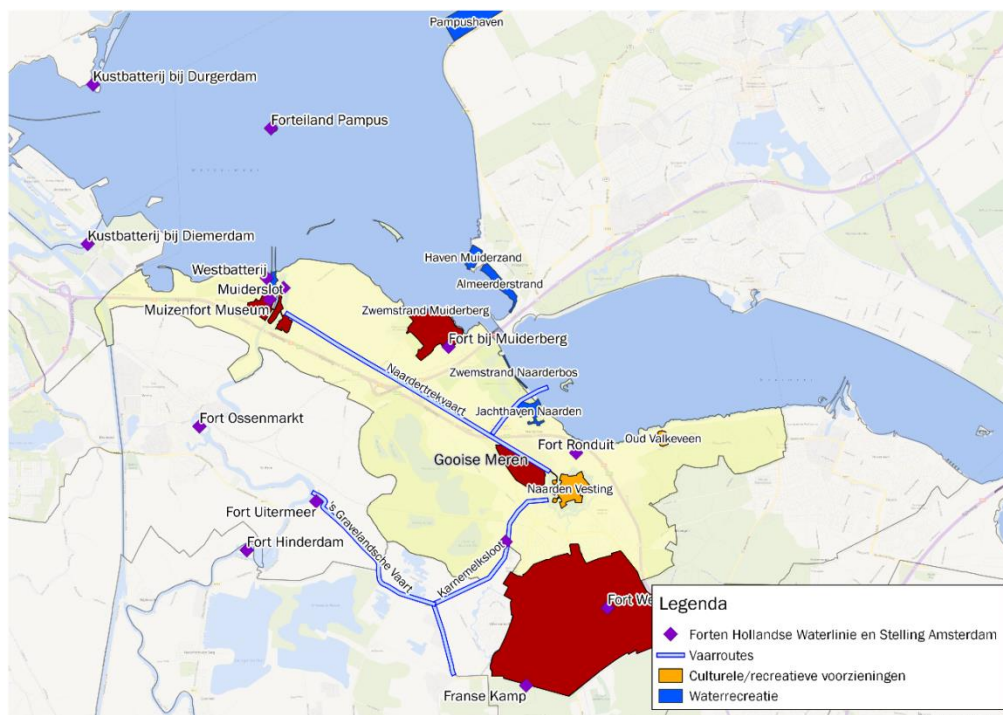
Ondernemers en inwoners hebben ideeën en plannen voor het meer benutten van de kansen rondom strand en strandrecreatie (strandhuisjes).

Sloepvaren neemt toe; toegenomen behoefte aan rondjes en aanlegmogelijkheden
 Uitgaven per boot per dag gemiddeld 116 euro
 Meer belangstelling voor surfen en kitesurfen onder jongeren
 Behoeft aan extra ligplaatsen in Muiden door ontwikkeling Krijgsman en Bloemendaler polder

³⁰ Basisvisie recreatievaar Nederland 2015 - 2020

³¹ Bron: NIPO-NBTC, Hét Watersportonderzoek 2013

Figuur.7 Culturele en recreatieve voorzieningen in de gemeente Gooise Meren, 2016

Bron: Hollandse Waterlinie, 2016; Google Maps, 2016; Gebiedsprogramma Naarden buiten de Vesting, 2015

Kansen en bedreigingen

- De groei Muiden en buurgemeente Weesp leiden tot kansen voor watersport (buitenhaven).
- De plannen rondom Naarden stimuleren de waterrecreatie rondom Naarden.
- Vervoer over water.
- Het strand bij Muiderberg biedt recreatieve/toeristische kansen.
- De ontwikkelingen in deze gebieden moeten passen bij de natuurwaarden.
- Bij al deze plannen zijn er verschillende belanghebbenden en is de belasting die inwoners kunnen ervaren een factor waarmee rekening moet worden gehouden.

Relatie met speerpunten in de economische visie

Het speerpunt waterfront Gooise Meren adresseert alle ontwikkelingen en kansen op het gebied van water en waterrecreatie en valt te zien als een verbijzondering van het speerpunt aantrekkelijk bestemmingen.

8. Ontwikkelingen kernen: winkels en meer

Nieuwe functies en concepten in winkels

Winkelgebieden veranderen op dit moment in een hoog tempo. In de provincie Noord-Holland maar ook landelijk neemt de winkelleegstand toe en onder winkeliers zijn er faillissementen^{32,33}. Anderzijds worden winkelgebieden steeds meer gebruikt voor nieuwe functies en concepten. De leegstand heeft

³² Provincie Noord-Holland, 2016

³³ Raatgever, 2014

vooral te maken met het online winkelen. In 2016 was 11,3 % van de uitgeven online (in 2015 was dat 8,9 %)34.

Winkels Naarden en Muiden lokaal verzorgend, Bussum subregionaal verzorgend

Gooise Meren heeft een aanbod van 481 winkels met een totale omvang van 107.000 vierkante meter vloeroppervlak. Het gemiddelde aantal winkels per duizend inwoners ligt op 7,2 en is gelijk aan dat van de Regio Gooi en Vechtstreek. Dit gemiddelde wordt sterk beïnvloed door het aantal winkels in Bussum, waar de detailhandel *subregionaal* verzorgend is, net zoals in Laren en Huizen. In Naarden en Muiden is detailhandel *lokaal* verzorgend. De detailhandel in Hilversum is regionaal verzorgend.

In Gooi en Vechtstreek bestaat een aantal uitbreidingsplannen van het winkelaanbod35. Een van de plannen is de herstructureringsopgave van de winkels in het Scapino/de nieuwe Brink-project in Bussum. In Hilversum wordt aan het Langgewest circa 3.700 vierkante meter vloeroppervlak ontwikkeld en in het centrum van Huizen heeft een winkelproject aan de Keucheniusstraat een omvang van 8.600 vierkante meter.

Tabel 10. Aantal winkels en vloeroppervlak in Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek, 2011

Sector	Aantal winkels	Omvang in m ² wvo	Aantal winkels per 1.000 inwoners
Gooise Meren	481	107.000	7,2
Gooi en Vechtstreek	1.761	350.000	7,2

Bron: Retailvisie Gooi en Vechtstreek, 2012, wvo: winkelvloeroppervlakte

Centrummanagement en intermediaire professionals

In Bussum is er samenwerking tussen ondernemers in het centrum en gemeente Gooise Meren waarbij ontwikkelingen en plannen worden gedeeld en gezamenlijk wordt gewerkt aan thema's zoals leegstand. Daarbij zijn ook intermediaire professionals betrokken, zoals de dorpsmanager. Deze afstemmings- en samenwerkingsvorm draagt bij aan kennis over en weer, draagvlak en goede planvorming.

Bussum: dagelijkse bestedingen stijgen, niet-dagelijkse bestedingen dalen

Op grond van KSO201636 zien we dat de *dagelijkse* detailhandel in Bussum sinds 2011 is toegenomen. Die toename is 3,5 procent. Deze groei is groter dan in het omringend gebied. Het gros van de dagelijkse bestedingen (93 %) komt op het conto van inwoners van Gooise Meren. Zij besteden 41, 4 miljoen euro, tegenover 2,6 miljoen uit de randstad en 0,5 miljoen door toeristen.

De *niet-dagelijkse* detailhandel in Bussum is afgenomen met 18,7 procent. Dit wijkt flink af van het totale beeld voor dit detailhandel-segment waar de krimp op 5,4 procent ligt. Het is wel passend bij het beeld van de middelgrote winkelcentra in de randstad, die overal zwaar onder druk staan. Inwoners geven 48,2 miljoen uit aan niet dagelijks boodschappen; bezoekers 12,9 miljoen en toeristen 0.6 miljoen.

Tabel 11. Bestedingen Bussum

Bestedingen	Dagelijks	Niet-dagelijks
Totaal Bussum 2011	€ 106.064.951	€ 109.554.597
Totaal Bussum 2016	€ 109.764.323	€ 89.048.200
	3,5 %	-18, 7%

Inwoners waarderen het winkelen en het winkelaanbod met een 7.6. Bezoekers geven een 8.0. De gemiddelde waardering ligt op 7.6, hetgeen net iets lager is dan in vergelijkbare gemeenten.

34 Thuismarktmonitor 2016.

35 Retailvisie Gooi en Vechtstreek, 2012

36 Koopstromenonderzoek 2016

Rol gemeenten vitaliteit kernen

Beschikken over werklocaties is een voorwaarde voor bedrijvigheid. Omdat deze ruimte in Gooise Meren schaars is en dit deels de verklarende factor lijkt voor het de achter gebleven groei van het aantal banen, is het noodzakelijk om dit speerpunt op te nemen en breed te adresseren. Daarbij ligt er direct een relatie met de vitaliteit van de kernen. Ook bij het versterken van de vitaliteit van de kernen gaat het voor een belangrijk deel om het creëren van passende randvoorwaarden, o.a. door bestemmingsplannen en vergunningverlening. De terugloop van bestedingen aan niet dagelijkse boodschappen leidt tot leegstand en een afname van bezoek aan de kernen, wat gevolgen heeft voor de vitaliteit van de kernen. Een andere mix van functies in en nabij het centrum (naast winkels, cultuur, groen, werk- en ontmoetingsplekken) kan bijdragen aan de vitaliteit. Dit kan de gemeente samen met ondernemers stimuleren.

Bussum: tuindorp, beschermd dorpsgezicht, Spiegel, heide en bos, watertoren duurzaamste gebouw van Nederland

Bussum is behalve een gemeente met een subregionaal aanbod aan winkels een unieke woongemeente met een beschermd dorpsgezicht, een unieke villawijk (Spiegel), markante gebouwen (het klooster Mariënborg, station Naarden Bussum, koepelkerk, Fortwerk 4, watertoren) en een veelheid van voorzieningen op het gebied van zorg en zakelijke en financiële dienstverlening. De ligging aan het spoor met twee NS stations zorgt voor goede bereikbaarheid. Het spoor werkt echter ook als een barrière. Door het frequente treinverkeer zijn de overgangen 50 % van de tijd gesloten. Dit is, ook economisch gezien, geen ideale situatie. De voorkeur van Gooise Meren op dit gebied blijft uitgaan naar een verdiept spoor.

Bussum heeft vijf scholen voor voortgezet onderwijs, die bezocht worden door jeugdigen uit de gehele regio.

De leegstand in combinatie met het uitgebreide gebied waarover de winkels verspreid zijn, biedt kansen voor verdichting en daarmee voor het aantrekkelijker maken van het centrum, alsmede voor invulling van nieuwe functies en ambachtelijkheid aan de randen van het centrum. Een bedrijvige kern is aantrekkelijk voor horeca en detailhandel.

Bussum streefde ernaar de meeste duurzame gemeente van Nederland te worden. De watertoren in Bussum Zuid is het meest duurzame gebouw van Nederland.

Naarden: Vesting, vestingwallen, grote kerk, arsenaal Jan des Bouvrie, groen

Naarden Vesting is een prachtig bewaard gebleven Vestingstadje, uniek in Europa. De met gras begroeide stervormige Vestingwallen zijn nergens zo oorspronkelijk als in Naarden. Binnen de Vesting is er de grote kerk, het vestingmuseum en het arsenaal van Jan des Bouvrie, het Comeniusmuseum, het streekarchief, een marktplein en het stadhuis uit 1601. De Vesting is regelmatig het decor van (lokale, landelijke en internationale) evenementen: het fotofestival, uitvoering van de Matthäus-Passion, intocht Sint Nicolaas. Naarden organiseert of faciliteert deze evenementen om aandacht te vestigen op activiteiten in Naarden en de kwaliteiten van de Vesting. Recentelijk is in Naarden het Vestinghotel geopend in een voormalig kantoor van de gemeente. Het huidige stadskantoor tegenover het Vestinghotel wordt bestemd voor woningbouw. De Vesting is een representatieve plek voor ondernemers. Zeker als het om monumentale panden gaat.

Naarden bestaat niet alleen uit de Vesting. In ander paragrafen is aandacht besteed aan de bedrijventerreinen. Het Naarderbos, het deel van Naarden dat grenst aan het IJmeer, biedt recreatieve voorzieningen (golf, watersport, strand, hotel). Verder is karakteristiek voor Naarden de focus op groen. Naarden kent een mbo-opleiding groen, hoveniers, kwekerijen, stadsboerderijen, het Naardermeer met bezoekerscentrum Stadszigt.

Voor Naarden beschikken we niet over cijfers uit het koopstromenonderzoek.

Muiden: Muiderslot, Pampus, haven, Vesting, forten, kunststrook

Muiden is net als Naarden een aantrekkelijk Vestingstadje. Daarbij is de ligging aan het IJmeer en de Vecht, met het Muiderslot en Pampus zeer aantrekkelijk. Muiden groeit met 1300 woningen, wat vraagt om bijpassende voorzieningen. Het biedt kansen aan ondernemers (detailhandel, horeca) om uit te breiden.

Muiden beschikt over het op een flinke afstand (3 ½ km) van de kern Muiden gelegen uitgebreide winkelcentrum Maxis. Hiervan is 21 % van de bezoekers uit Gooise Meren afkomstig voor de dagelijkse boodschappen en 25 % voor de niet dagelijkse boodschappen. Er wordt in Maxis 44,3 miljoen aan dagelijkse boodschappen en 35 miljoen aan niet dagelijkse boodschappen besteed (peiljaar 2016).

Muiderberg: rustieke sfeer, kuststrook, strand, Brink

Muiderberg ligt net als Muiden en Naarden aan het IJmeer, maar bezit een veel bredere strandstrook. De rustieke sfeer, de prachtige Brink, maken Muiderberg tot een bijzondere kern. Opgave in Muiderberg is om de voorzieningen voor de eigen inwoners op het terrein van dagelijkse boodschappen, maar ook ten aanzien van zorg, onderwijs en sport op peil te houden. Muiderberg kent een actieve dorpsraad die meedenkt over de ontwikkelingen in Muiderberg en plannen heeft voor het dorp en die ontwikkelingen nabij Muiderberg (A1, vliegverkeer) soms met zorg beziet.

Afname niet dagelijkse boodschappen Bussum 18,7 %
Toename bestedingen dagelijkse boodschappen Bussum 3,5 %
Bussum: multifunctioneel compact centrum, met werklocaties aan de randen van het centrum
Muiden groeit met 1300 woningen
Naarden: aantrekkingskracht tonen door evenementen en cultureel aanbod
Muiderberg: voorzieningen behouden, rustiek sfeer bewaken

Kansen en bedreigingen:

- Leegstand winkels in Bussum.
- Naar een compact centrum Bussum en nieuwe functies.
- Centrummanagement en intermediaire professionals.
- Uitbreiding Muiden.
- Bereikbaarheid Muiden en Muiderberg.
- Aantrekkingskracht Vestingsteden.

Relatie met speerpunten in de economische visie

Speerpunt: vitale kernen

Ook in de voorwaardelijke sfeer ligt het gemeentelijke contact en de dienstverlening aan ondernemers. De combinatie van een functioneel ondernemersloket met een faciliterende overheid biedt natuurlijk kansen voor ondernemers.

9. Sociale Duurzaamheid

Naar een natuurlijke economie

Het besef neemt toe dat natuur en economie geen water en vuur zijn. Natuur vertegenwoordigt drie waarden. De financiële waarde: de aanwezigheid van natuur levert directe geldstromen op, bijvoorbeeld van hogere huizenprijzen, toerisme en recreatie. De maatschappelijke waarde: de bijdrage van de natuur aan welvaart in brede zin. De bestaanswaarde, of intrinsieke waarde van de natuur: de natuur is waardevol uitsluitend voor zichzelf, het welzijn van planten en dieren.

De natuur levert allerlei goederen en diensten die economische kansen bieden, zoals water, voedsel, bouwmaterialen en recreatiegebieden. Initiatieven waarbij natuur en economie elkaar versterken,

brengen innovaties op gang. Maar veel mogelijkheden blijven nog onbenut, het is nog geen gangbare praktijk.³⁷

Circulaire economie en energie transitie

De circulaire economie gaat over het circulair maken van de grondstoffen- en goederenkringlopen met als doel een efficiënter gebruik van grondstoffen en een vermindering van afvalstromen. Daarmee is circulaire economie vooral een manier om een ander doel te realiseren, bijvoorbeeld duurzame vooruitgang of groene groei. Het creëren van een 'circulaire economie' wordt landelijk als opgave en kans aangemerkt.

Verder speelt, al langere tijd, de trend van energietransitie. Het gaat hierbij om de stap van fossiele brandstoffen naar duurzame energiebronnen zoals zonne- en windenergie. Naast de tendens richting een 'circulaire economie' biedt ook de energietransitie in de toekomst economische kansen.

Het realiseren van deze kansen vraagt om het goed aangehaakt zijn bij de relevante landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen, maar ook om een goede koppeling aan ondernemerschap en innovaties. De ontwikkeling naar een meer duurzaam Nederland vraagt vooral om nieuwe ideeën en verbindingen.

Nationale trends

De impact van duurzaamheid op de economie, wordt steeds nadrukkelijker. Het CBS werkt aan een brede monitor welvaart, waarbij afscheid wordt genomen van bbpgroei als belangrijkste ijkpunt. Welvaart wordt daarbij breder gedefinieerd als kwaliteit van bestaan, waarbij ook de effecten van leefstijl op de omgeving, komende generaties en landen buiten Europa wordt meegewogen. De Monitor duurzaam Nederland (2017) laat het volgende beeld zien rondom welvaart in deze brede zin:

- De kwaliteit van leven in Nederland toont in grote lijnen een gunstig beeld en is naar Europese maatstaven hoog. Wel wordt er vrij sterk ingeteerd op hulpbronnen, zowel in Nederland als elders in de wereld. Wat betreft het fysiek- en kenniskapitaal is er vanaf 2000 een stijgende trend.
- De cijfers voor sociaal kapitaal zijn overwegend positief. Zowel bij het vertrouwen dat burgers in elkaar hebben, als het vertrouwen in instituties is de trend vanaf 2000 stabiel of zelfs stijgend en is het niveau vergeleken met andere EU-landen relatief hoog. Het aandeel van de bevolking dat zich gediscrimineerd voelt is gelijk gebleven. Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking neemt vanaf 2000 toe. Anderzijds daalde het aantal gewerkte uren per werkende per week.
- De grootste druk in Nederland ligt op het natuurlijk kapitaal, vooral vanwege de hoge bevolkingsdichtheid en de geringe hoeveelheid natuur in Nederland. Daarnaast blijft de CO₂-uitstoot groot en wordt er ingeteerd op voorraden van fossiele brandstoffen. In Nederland is het aandeel hernieuwbare energie naar Europese maatstaven laag, ondanks verbeteringen die de laatste jaren zijn gerealiseerd. Na jaren van achteruitgang, lijkt de biodiversiteit te stabiliseren. Tal van statistieken laten echter zien dat de soortenrijkdom van planten en dieren onder druk staat.
- Nederland legt in vergelijking met andere EU-landen een relatief grote druk op de natuurlijke hulpbronnen van de rest van de wereld, vooral op die van de ontwikkelingslanden door de grote invoer van energie, mineralen en biomassa. Anderzijds neemt de handel van Nederland met de 48 Least Developed Countries in de wereld nog steeds toe, wat mogelijk een positief welvaartseffect in deze landen heeft.

Lokale en regionale trends en initiatieven

Gooise Meren werkt samen met de regiogemeenten in het kader van de RSA en MRA aan duurzaamheid. Op het gebied van energietransitie is een regionale strategie uitgewerkt. Er is gekozen voor een wijkgerichte benadering met woningen als focus (omdat woningen de grootste verbruikers van energie zijn). Verder wordt in MRA-verband gewerkt aan circulaire economie en werkt de regio Gooi en Vechtstreek binnen dit kader aan het sorteren en hergebruik van textiel. Voor de regio wordt in de breedte gewerkt aan een stappenplan om meer vaart te maken met de circulaire economie.

---

³⁷ PBL: Natuurlijk kapitaal; Naar waarde geschat. 2016.

De gemeente Gooise Meren koopt zoveel mogelijk circulair in. Gooise Meren kent een veelheid van initiatieven van inwoners en ondernemers die vallen onder noemer duurzaamheid: zero waste heros, Watt Nu, Repair cafe, Soupurbe, duurzaam bouwloket, milieuraad, groen Muiderberg, broedplaats Gooise Meren, e.a. De broedplaats Gooise Meren is een open platform, een katalysator voor duurzame initiatieven en ideeën.

Een groot deel van deze initiatieven en initiatiefnemers werkt samen onder de vlag van 'Samen Sneller Duurzaam' en heeft een eigen lokale agenda rondom duurzaamheid opgesteld. De lokale agenda vormt een aanvulling op de regionale samenwerkingsagenda (RSA) rond energie- en grondstoffentransitie. Dit zijn de hoofdlijnen uit de actie agenda:

- Alle gebouwen aangesloten op niet-fossiele energie
- Slimmere en groenere mobiliteit
- Afvalloze samenleving
- Gezond lokaal voedsel
- Biodiversiteit :
- Waarderende economie
- Samen duurzaam voor(t)leven

Ruimte voor waarderende economie

In het kader van Samen Sneller Duurzaam denkt een groep inwoners, samen met ondernemers en gemeente aan de realisatie van een lokale economie waarbij niet geld het uitgangspunt is, maar duurzame doelen. Inzet voor een waarderende economie betekent voor deze groep inwoners en ondernemers praktisch werken aan ontwikkelwerkplaatsen, duurzame werkgelegenheid, de introductie van een lokale munt en het waarderend ondernemen bevorderen.

Waarderende economie kijkt kritisch naar economische parameters als omzet, het bruto nationaal product, consumptie en groei. Ruimte bieden aan waarderende economie betekent participeren in de bovengenoemde acties, maar ook de koppeling leggen met 'reguliere' bedrijvigheid en initiatieven vanuit de lokale overheid (zoals bijvoorbeeld MVO Gooise Meren, zie hieronder).

MVO Gooise Meren

Mensen met een handicap, of die langdurig werkloos zijn en/of een startkwalificatie missen, gelden als mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Gooise Meren kent een werkloosheidspercentage van 5,1 % (ongeveer een procent onder het landelijk gemiddelde). Per 1000 inwoners hebben er 26 een bijstandsuitkering en zijn er 3,6 met een re-integratie voorziening. Gooise Meren steekt hier gunstig af ten opzichte van het landelijk gemiddelde: met resp. 46 en 15 met dergelijke uitkeringen. Niettemin ligt hier de opgave dat ook deze groep inwoner meedoet. Dit past bij het streven naar duurzaamheid. In MVO Gooise Meren werken bedrijven, gemeente en maatschappelijke organisaties samen rond de Participatiewet. Hun intensiveringsprogramma is erop gericht om zoveel mogelijk mensen aan het werk te helpen die aan de zijlijn staan van de arbeidsmarkt. Door een combinatie van opleiding, begeleiding en actie vanuit ondernemers is het de bedoeling dat deze inwoners bij lokale bedrijven aan de slag kunnen. Inmiddels hebben zich 75 bedrijven aangesloten bij MVO Gooise Meren. Het anders indelen van werk en begeleiding op het werk zijn manieren om bedrijven toegankelijk te maken. Doel is om vanaf 2016 40 werk-leertrajecten samen met deze partners vorm te geven.

Tabel 12. Resultaten programma MVO Gooise Meren okt. 2016 – sept. 2017

Plaatsing	aantal
Regulier werk	92
Part time	11
Werken met behoud uitkering	94
Eigen kracht arrangementen, vrijwilligerswerk	65

Regionaal: inzet op verzamelen en scheiden textiel
 Samen Sneller Duurzaam: beweging en lokaal actieprogramma van inwoners, ondernemers en gemeente
 MVO: 75 ondernemers aangesloten; 262 inwoners aan de slag sinds oktober 2016

Kansen en bedreigingen

- Duurzaamheid (energie en circulaire economie) zijn de opgaven voor de komende decennia.
- Het realiseren van de opgaven vraagt om investeringen en levert werk op.
- Zowel op (boven)regionaal als lokaal niveau aangrijpen van kansen.
- Toeleiding naar de arbeidsmarkt van mensen met een afstand tot deze arbeidsmarkt.
- Bevorderen duurzaamheid.
- Koppeling waarderende economie overheid en reguliere bedrijvigheid.

Relatie met speerpunten in de economische visie

Onder het speerpunt (sociale) duurzaamheid zijn lokale activiteiten samengebracht die de gemeente Gooise Meren samen met ondernemers, inwoners en maatschappelijke partners uitvoert om de meest (sociaal) duurzame gemeente van Nederland te worden. Bij een brede inbedding van lokale initiatieven, valt een uitwaaiereffect te verwachten binnen de lokale economie, dit geldt voor duurzaamheid en participatie (sociale duurzaamheid).

Samenvatting

Tabel 11. Overzicht belangrijkste, economische sterkten en zwakten, kansen en bedreigingen van Gooise Meren

Sterkten	Zwakten
<ul style="list-style-type: none"> - Economische kracht Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek (gelet op het aantal banen) vooral gelegen in handel, zakelijke en financiële diensten, zorg, cultuur/sport/recreatie en informatietechnologie- en communicatiesector. Regionaal is ICT/media de grote kracht van Gooi en Vechtstreek (Hilversum). - Groei van ondernemerschap. Het aantal bedrijven in Gooise Meren is de afgelopen met drie procent gegroeid: vooral horeca, zakelijke dienstverlening en cultuur/sport/recreatie. - Relatief laag percentage kantoorleegstand (in vergelijking met regio Amsterdam) in Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek. Regionale kantorenmarkt is wel van bescheiden omvang. - Kracht van informele werkgelegenheidslocaties (de niet grootschalige kantoorlocaties en bedrijventerreinen) is groot. 70 procent van werkgelegenheid in Gooi en Vechtstreek is gevestigd op informatie werklocaties. - Goede ontsluiting en bereikbaarheid van Gooise Meren (en regio) via weg en spoor leidt tot bereik van groot aantal banen binnen een (enkele) reistijd van 45 minuten. - Hoogwaardige, cultuurhistorische voorzieningen, natuur en landschap Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek. Gooise Meren ook sterk ontsloten via water (binnenwateren en kustzone Muiden/Muiderberg). 	<ul style="list-style-type: none"> - Werkgelegenheid Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek neemt meer dan gemiddeld af. De gemiddelde afname van de werkgelegenheid bedraagt circa 260 banen per jaar over de afgelopen 5 jaar. Bij ongewijzigd beleid wordt geen werkgelegenheidsgroei verwacht. - Bedrijventerreinen uitgegeven en beperkte planvoorraad aan bedrijventerreinen. Weinig ruimte beschikbaar voor uitbreiding, verplaatsing of ontwikkeling van bedrijvigheid. - Veroudering van sommige bedrijventerreinen. - Regionale samenwerking en governance nog beperkt. Weinig tot geen regionale afstemming/samenwerking oostkant Amsterdam. Regionale omstandigheden zoals gezamenlijk beleid, kwaliteit ondernemerschap, bereikbaarheid en aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt remmen regionaal-economische ontwikkeling. - Toenemende inkomende en uitgaande pendel van en naar Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek als gevolg van afnemende werkgelegenheid en mismatch op de arbeidsmarkt. - Als gevolg van hoge frequenties en capaciteitsknelpunten is de Gooilijn (trein) vertraginggevoelig. - Gedurende spits zijn drie van de zes spoorwegovergangen in Bussum voor meer dan 50 procent van de tijd gesloten. - Beperkte OV-frequentie regionaal/lokaal busvervoer.

Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> - Sterke groei van buitenlands (+9 procent) en zakelijk (+4 procent) toerisme. - Toenemende behoefte aan werklocaties in het stedelijk weefsel (oftewel, niet op bedrijventerrein of op kantoorlocatie), zoals broedplaatsen, diverse, multifunctionele locaties, ondernemen met een etalage. - Nieuwe functies en concepten voor winkelgebieden. - Representatieve werklocaties (villa's, vesting Muiden, Naarden) - Algemene trend is dat op de langere termijn het autobezit verder gaat afnemen. Het 'delen' van auto's neemt toe. - Toenemend gebruik van elektrische fiets voor woon-werkverkeer; verkoop van elektrische fietsen is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Is ook een kans in relatie tot recreatie en toerisme in Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek. - Welvaart: het gemiddelde inkomen in Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek is hoger dan in andere regio's; hoge CEA dichtheid. - Vergrijzende bevolking biedt economische kansen op het gebied van vrije tijd, recreatie en cultuur. - Verdere verstedelijking/toename van aantal woningen (en daarmee inwoners) in de regio. Op de langere termijn (tot 2030) gaat het mogelijk om circa 40.000-50.000 woningen. Dit biedt kansen voor detailhandel, horeca en recreatie. - Aandacht voor circulaire economie en energie transitie biedt economische kansen - Groen en monumentaal karakter (groene cluster profileren: landschapsarchitectuur, hoveniers, groene opleiding in Naarden); koppelen aan duurzaamheid en klimaatopgave (waterberging e.d.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Kwetsbaarheid lokale en regionale economie neemt toe door afnemende werkgelegenheid en toenemende pendel. Regionale economie wordt daardoor kwetsbaar voor ontwikkelingen elders (buiten de regio). - Bestedingen (dagelijks en niet-dagelijks) in fysieke winkels nemen af. Landelijk en in provincie Noord-Holland nemen winkelleegstand en het aantal faillissementen toe. Vooral centra van middelgrote steden (zoals Bussum, en ook Hilversum) staan onder druk. - Bereikbaarheid van Gooise Meren en Gooi en Vechtstreek staat op de langere termijn onder druk onder andere door groeiende mobiliteit beroepsbevolking en verwachte toename van drukte door beoogde woningbouw in o.a. Almere, Krijgsman, Bloemendalerpolder en Crailo. Echter, verwachting is wel dat autobezit op langere termijn zal afnemen. - Verslechtering van de bereikbaarheid via het spoor door mogelijke 'afwaardering' van de Gooilijn (lagere frequentie; actueel: verslechtering bereikbaarheid in de avond). - Druk op de woningmarkt: woningen voor verpleegsters, leraren, politieagenten? - Geen zicht op dynamiek bij grote bedrijven: Givaudan, Chrystal e.a.